

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

KOMENTOVANÝ PŘEKLAD VYBRANÉHO TEXTU.

Viktorie Gabrielová

Plzeň 2015

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra germanistiky a slavistiky

Studijní program Filologie

Studijní obor Cizí jazyky pro komerční praxi

Kombinace angličtina - němčina

Bakalářská práce

KOMENTOVANÝ PŘEKLAD VYBRANÉHO TEXTU.

Viktorie Gabrielová

Vedoucí práce:

Mgr. Andrea Königsmarková, Ph.D.

Katedra germanistiky a slavistiky

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2015

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2015

.....

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucí své bakalářské práce Mgr. Andree Königsmarkové, Ph. D. za její pomoc při zpracování mé bakalářské práce.

Dále bych velmi ráda poděkovala svému příteli a rodině za jejich trpělivost v posledních dubnových dnech a také své kolegyni Barboře Štáhlové za její cenné rady, bez kterých bych tuto práci jen stěží dala dohromady.

ÚVOD	7
1 TEORETICKÁ VÝCHODISKA	9
1.1 <i>Teorie překladu</i>	9
1.2 <i>Osobnost (ideálního) překladatele</i>	13
1.3 <i>Text</i>	16
1.4 <i>Tvorba překladu a její fáze</i>	22
1.5 <i>Odborný překlad</i>	24
2 PŘEKLAD VYBRANÉ KAPITOLY	28
3 GLOSÁŘ	39
4 MAKROANALÝZA TEXTU	41
4.1 <i>Autoři</i>	41
4.2 <i>Vybraný text</i>	42
5 KOMENTÁŘ K PŘEKLADU	45
5.1 <i>Překladatelské problémy</i>	45
ZÁVĚR	47
RESUMÉ	49
PRAMENY A LITERATURA	51
PŘÍLOHY	i

SEZNAM ZKRATEK

VT – výchozí text, originál

CT – cílový text, překlad, translát (hotový produkt)

ÚVOD

Cílem této bakalářské práce je překlad první kapitoly s názvem „*Identitäten*“ z knihy „*Generation Internet: Die Digital Natives: Wie sie leben - Was sie denken - Wie sie arbeiten*“. Tato kniha vznikla díky spolupráci dvou autorů, Johna Palfreyho a Urse Gassera. Hlavním motivem knihy, jak už název vypovídá, je vliv internetu na dospívání a chování mladších generací narozených po roce 1980.

Předložená bakalářská práce je rozdělena do dvou částí – teoretické a praktické. Teoretická část se zabývá teorií překladu, osobností ideálního překladatele, vztahem mezi výchozím a cílovým textem a také častými problémy, které vznikají při překladu německého odborného textu do češtiny, přičemž velkou pozornost autorka věnuje právě samotné tvorbě překladu a vztahem mezi výchozím a cílovým textem. Zde zkoumá to, do jaké míry musí být texty shodné, aby se dal překlad ještě považovat za zdařilý.

Praktickou část již představuje samotný překlad následně doplněný o glosář, makroanalýzu a komentář k překladu. V makroanalýze jsou blíže představeni autoři i samotná kniha. Komentář je pak soustředěn čistě na problémy, které během překladu vznikly a se kterými se autorka musela potýkat.

Lze předpokládat, že problém mohou při překladu představovat složité větné konstrukce. Pro německý jazyk jsou složitá souvětí obvyklá, musí být tedy interpretována velmi opatrně, aby nedošlo ke změně významu. Dalším překladatelským problémem mohou být také složeniny, které můžeme v německém jazyce nalézt na rozdíl od českého velmi hojně. V neposlední řadě by mohl být problémem fakt, že se kniha zabývá, jak již bylo výše zmíněno, ryze aktuálním tématem, a proto je možné, že pro některé výrazy ještě neexistují české ekvivalenty.

Téma této bakalářské práce bylo vybráno převážně díky praktické části, která nabízí jistou míru kreativity. Obsah knihy spadá do sociologie, proto budou některé odborné termíny konzultované se studentkou psychologie na Univerzitě Karlově.

1 TEORETICKÁ VÝCHODISKA

1.1 TEORIE PŘEKLADU

Věda, jež se zabývá překládáním a překlady (transláty), se nazývá translatologie.¹ Překladatelské činnosti je v dnešní době věnováno stále více pozornosti, což se zdá naprosto logické, vzhledem ke stále větší propojenosti dnešního světa. Věda o překládání je věda, která se pokouší popsat, analyzovat a vysvětlit procesy související s překládáním a překlady s pomocí nejrůznějších odborných poznatků a za pomoci metod různých disciplín.²

Teoretikové, kteří se věnují překladu, kladou důraz na funkci, kterou bude přeložený text v cílovém jazyce plnit. Věnují se funkci překladového textu v cílové kultuře, definování zakázky vůči VT, roli překladatele v překladatelském procesu a faktorům, které mají vliv na překladatelskou činnost.³ My zde uvedeme pro příklad dvě teorie, jejichž charakteristiky prostupují celou tuto bakalářskou práci.

1.1.1 OBECNÁ TEORIE PŘEKLADU (REIßOVÁ, VERMEER, 1984)

Obecná teorie překladu vychází z teorie jednání. Translatologie je zařazována do oblasti aplikované jazykovědy, do pragmatiky jako součásti teorie kultury. Autoři pojmají text jako nabídku informací.⁴ VT a CT chápou jako dvě odlišné množiny informací, kdy překlad může obsahovat navíc informace o

---

¹ V německém jazyce též „Übersetzungswissenschaft“.

² KOLLER, Werner. *Einführung in die Übersetzungswissenschaft*. 7., aktualisierte Aufl. Wiebelsheim: Quelle & Meyer, 2004. S. 123.

³ FIŠER, Zbyněk. *Překlad jako kreativní proces: teorie a praxe funkcionalistického překládání*. Vyd. 1. Brno: Host, 2009. Studium (Host). S. 130.

⁴ Jako informační nabídku chápe translát také Maria Bamberg ve svém příspěvku „Übersetzen von A nach Z“ In: „Zeitschrift für Kulturaustausch“. BAMBEERG, Maria. Übersetzen von A nach Z. In: Zeitschrift für Kulturaustausch. Stuttgart: Wissenschaftliche Verlagsgesellschaft MBH. 1986. S. 35

komunikační situaci a o podobě VT v ní. Překládací činnost má probíhat tak, jak očekává cílová kultura dle svých formálních a kulturních specifik. Hlavní kritérium překladačova rozhodování tvoří funkce překladu jakožto cílové nabídky informací. Záleží na překladači, zda, co a jak na základě svých znalostí výchozí a cílové situace přeloží.

Pro překládání je nejdůležitější účel, tzv. skopos⁵. Dle Reißové a Vermeera⁶ účel světí prostředky; jednání autora překladu je určováno jeho účelem. Překlad musí být koherentní nejen v sobě, ale i s VT. Musí být vytvořený s ohledem na cílového příjemce.

Text, který je k této bakalářské práci následně přeložený, obsahuje řadu moderních pojmů související s technologiemi i řadu anglicismů. Autorka dlouho zvažovala, zda je má zachovat nebo pro českého čtenáře nějakým způsobem upravit. Na základě této teorie se však rozhodla tyto pojmy zachovat, neboť účelem bylo navodit stejnou atmosféru jako v původním díle. Cílovým příjemcem této knihy by měl být také čtenář, který se v moderních technologiích orientuje, a pojmy spojené s touto oblastí pro něj nejsou cizí. Na základě tohoto předpokladu byly tedy anglicismy i různé názvy webových stránek ponechány beze změny či vysvětlení.

---

⁵ Synonyma: cíl, funkce.

⁶ FIŠER, Zbyněk. *Překlad jako kreativní proces: teorie a praxe funkcionalistického překládání*. Vyd. 1. Brno: Host, 2009. Studium (Host). S. 131-136.

1.1.2 STRATEGIE FUNKCIONALISTICKÉHO PŘEKLÁDÁNÍ (NORDOVÁ, 1988)

Nordová je příznivcem skoposu. Překládání chápe jako tvorbu funkčně adekvátního CT s vazbou na přítomný VT, specifikovanou podle skoposu translátu.

Jako důležitý shledává Nordová princip loajality. Ten zavazuje překladatele k tomu, aby vědomě neklamal autora nebo příjemce a aby vysvětlil případné odchylky od konvenčního chápání translace. Nordová spojuje kritéria funkční adekvátnosti a loajality, čímž se snaží o dosažení kompatibility mezi funkcí CT a intencí VT. Překladatel se zavazuje nabídnout příjemci překladu funkční CT. Zároveň musí ctít VT a vnímat ho jako materiálovou bázi pro tvorbu CT. Sám následně zhodnotí, které prvky VT pro naplnění skoposu zachová a které pozmění. Takové posouzení a rozhodování je profesionální činnost, která přísluší překladateli-odborníkovi. Princip loajality v sobě nese implicitní předpoklad etické zodpovědnosti autora překladu vůči tvůrci díla s danou hodnotou.

Zde je opravdu na místě zdůraznit pojem překladatel-odborník. Autorka překladu, která by byla dle této teorie označena jako překladatel-laik, hodnotila své překladatelské kompetence jako nedostatečné k tomu, aby mohla učinit rozhodnutí, jaké prvky VT pro naplnění skoposu zachovat a které pozměnit. Problém, co je nutné zachovat, do jaké míry se může autor odchýlit od VT, co si může autor dovolit ve VT vypustit, aniž by změnil smysl věty apod., ji provázal celým procesem překladu. Velmi nápomocné byly konzultace s jiným odborníkem, v tomto případě s vedoucí této bakalářské práce, s Mgr. Andreou Königsmarkovou, Ph.D. která již má v této oblasti mnoho zkušeností. Užitečné byly také rady ze stran psychologů, kteří byli schopni vymyslet adekvátní ekvivalenty pro jisté odborné termíny z oboru sociologie a psychologie.

Nordová také upozorňuje na důležitost znalosti místa vzniku VT a také na časový údaj o době jeho vzniku. Překladatel musí mít na zřeteli cílové adresáty s jejich speciálními zájmy a znalostmi, s jejich očekáváními ovlivněnými publikačními konvencemi cílové kultury, existující množinu textů v cílové kultuře, projevující se jako intertextuální kontext budoucího překladu, aj.

Na začátku překládání by měl zadavatel sdělit překladateli svou představu o tom, jak má translát působit v očekávané cílové komunikační situaci. Jde tedy o sdělení funkce, skoposu.⁷ Vzhledem k tomu, že tento překlad je na rozdíl od reálné situace předmětem kvalifikační práce, toto sdělení autorce překladu chybělo, proto si sama musela představit, jaké požadavky by na ni případný zadavatel mohl mít. Vycházela tedy jen z domněnek a ne pevných pokynů, což její překladatelskou práci jen ztížilo. Na druhou stranu ovšem věděla, že její práce bude korigována lingvisty, takže nároky na kvalitu překladu jistě nebudou nízké.

Autorem překladu je nejčastěji profesionální překladatel. Je jím člověk školený na tuto činnost (u nás převážně při studiu cizích jazyků a literatur). „*Wer aus einer Weltsprache übersetzt, sollte über eine möglichst gründliche Allgemeinbildung verfügen – die „solide Halbbildung“ tut’s auch.*“^{8,9} Biloveský, Šramková¹⁰ dokonce tvrdí, že kvalita překladu je přímo úměrná kvalitě přípravy překladatelů a tlumočnicků.

---

⁷ FIŠER, Zbyněk. *Překlad jako kreativní proces: teorie a praxe funkcionalistického překládání*. Vyd. 1. Brno: Host, 2009. Studium (Host). S. 147-158.

⁸ Pro systematické vzdělávání překladatelů se vyslovuje i Koller a to na základě existence mnoha překladů, které mají velké kvalitativní nedostatky. Zdroj: KOLLER, Werner. *Einführung in die Übersetzungswissenschaft*. 7., aktualisierte Aufl. Wiebelsheim: Quelle & Meyer, 2004, 343 s. ISBN 3-494-01379-9. S. 20.

⁹ BAMBEERG, Maria. Übersetzen von A nach Z. In: *Zeitschrift für Kulturaustausch*. Stuttgart: Wissenschaftliche Verlagsgesellschaft MBH. 1986.

¹⁰ BILOVESKÝ, Vladimír, ŠRAMKOVÁ, Miroslava. Anglofónne vnímanie prekladu. In: *Myslenie o preklade*. 1. vyd. Editor Libuša Vajdová. Bratislava: Kalligram, 2007. S. 93.

Další osoby, které se zabývají překládáním, mohou být specialisté různých vědních oborů, kteří nemají překladatelství jako hlavní profesi. Těmto autorům Fišer¹¹ doporučuje konzultace s jazykovými odborníky. Překladateli mohou být také básníci (v umělecké oblasti) či neprofesionální překladatelé jako tajemníci, sekretářky nebo korespondentky ve firmách či jiných institucích (překlady věcné povahy s malou náročností, například úřední korespondence). Texty mohou být překládány i studenty a žáky v rámci nácviku překladatelské dovednosti. Fišer, když užívá označení „překladatel“, myslí jím všechny jmenované osobnosti (ať profesionál nebo neprofesionál).

My zde převezmeme Fišerovo pojetí a též nebudeme rozlišovat mezi profesionály a neprofesionály. Budeme nahlížet na autory překladu bez jakéhokoliv rozdílu.

1.2 OSOBNOST (IDEÁLNÍHO) PŘEKLADATELE

Jako jeden z hlavních požadavků na osobnost překladatele, jmenuje Fišer¹² tvořivost, kreativitu, které chápe jako komplex psychofyzických vlastností, jež umožňují jedinci tvořivě jednat. Tyto schopnosti se během života rozvíjejí a zdokonalují. Tvořivost a kreativita vedou k tvorbě nových produktů, které jsou progresivní, hodnotné, užité. Kreativní osoba myšlenkově experimentuje, je flexibilní v pohledu na problém, dovede rychle a plynule tvořit nové myšlenkové obsahy. Další roli při tvůrčí činnosti hrají také například nadprůměrná inteligence, kritičnost a schopnost redefinice (tedy schopnost nově interpretovat problém), iniciativa, důslednost, činorodost, potřeba spontaneity, seberealizace a stability, asertivita, odvaha, vytrvalost, schopnost vytvářet alternativy. Důležité je také umět domyslet a detailně dopracovat úkol

---

¹¹ FIŠER, Zbyněk. *Překlad jako kreativní proces: teorie a praxe funkcionalistického překládání*. Vyd. 1. Brno: Host, 2009. Studium (Host). S. 28-29.

¹² FIŠER, Zbyněk. *Překlad jako kreativní proces: teorie a praxe funkcionalistického překládání*. Vyd. 1. Brno: Host, 2009, 320 s. Studium (Host). S. 31-33.

(elaborace). Dle Kohoutka¹³ (1997) je předpokladem tvůrčí činnosti talent. Pro jeho rozvoj je třeba tréninku, učení a cvičení. Autor překladu by měl mít ideálně jazykové i literární nadání. Na překladatelskou tvůrčí práci působí i vnější faktory jako získané dovednosti, odbornost, motivace, vlivy prostředí.

V souvislosti s překladatelovou tvůrčí činností píše Fišer o požadavku odbornosti. Odborníci lépe zorganizují svou práci, zvolí správný sled kroků. Autor překladu by měl mít své znalosti uspořádány v systému, ve schématu. Odborností, vytrvalostí a houževnatostí se liší vysoce tvořivé osoby od méně tvořivých.

Pozitivním faktorem při tvůrčím překladatelském procesu je kladná motivace. Motivující může být touha po řešení a vyřešení problému (přeložit text) a odměna (či honorář). Pro tvořivost je nezbytná vnitřní motivace. Velký důraz je kladen na imaginativnost, obrazotvornost. Jde o dovednost vyjádřit řečovými prostředky vizuální představu (obrazy, tvary, prostory, aj.) nebo auditivní (zvuky, tóny, melodie, aj.) nebo somatickou (smyslově tělesnou) nebo mentální (myšlenkovou).¹⁴

Autorka překládaného překladu sice nebyla motivována honorářem, ale výše zmíněná touha po řešení a vyřešení problému pro ni byla dostatečnou motivací, pro dokončení překladu.

---

¹³ Tamtéž, s. 150.

¹⁴ FIŠER, Zbyněk. *Překlad jako kreativní proces: teorie a praxe funkcionalistického překládání*. Vyd. 1. Brno: Host, 2009. Studium (Host). S. 33-39.

1.2.1 PŘEKLADATELSKÉ KOMPETENCE

S překladatelskou činností a s jeho různými jazykovými úskalími se může dobře vypořádat pouze člověk, který má určité znalosti a dovednosti. Fišer jmenuje následující základní překladatelské kompetence:

1. Jazyková. V originálním textu i v překladu. Speciální jazykové znalosti odborného stylu dané oblasti. Překladatelé by měli umět porozumět odbornému textu, aby jej pak byli schopni interpretovat.
2. Analyticko-interpretativní.
3. Textotvorná. Tento požadavek představuje obecnou zdatnost vytvářet funkční texty, které umožní přiměřenou komunikaci v cílovém prostředí.
4. Literární. Tato kompetence vyžaduje teoretické znalosti o specifických vlastnostech literárních textů¹⁵.
5. Sociálně-organizační. K překládací činnosti je zapotřebí přiměřených pracovních podmínek, tedy vybavenost slovníky, encyklopediemi, přístroji. Dále je důležité zajištění konzultací s odborníky z rozmanitých oblastí, důstojný honorář a vhodné pracovní prostředí.
6. Sociální a rešeršní. Tato kompetence označuje zdatnost využívat všechny dostupné zdroje informací.
7. Kulturní nebo interkulturní. Heidrun Witteová (2007) ji definuje jako „*Fähigkeit der bewussten Kenntnis und Beherrschung von Kultur.*“¹⁶
8. Strategická. Všechny kompetence a dovednosti jsou uplatňovány při tvorbě překladu v různé míře. Jejich správná volba a kombinace zaručuje dosažení požadovaného výsledku. Touto kompetencí se odlišuje expert od spontánního překladatele.¹⁷

---

¹⁵ Týká se tedy překládání textů krásné literatury.

¹⁶ FIŠER, Zbyněk. *Překlad jako kreativní proces: teorie a praxe funkcionalistického překládání*. Vyd. 1. Brno: Host, 2009. Studium (Host). S. 43.

¹⁷ Tamtéž, s. 30, 37-45.

Baumann¹⁸ zmiňuje ještě komunikativní kompetenci. Míněna je zde schopnost překladatele přenést VT, který je chápán jako interkulturní, sociální, kognitivně a funkčně určené, sémanticky a syntakticky dělené a hierarchicky organizované jazykové prvky, do CT.

Pokud má autor překladu výše uvedené kompetence, zvládá pak porozumět sémantickému sdělení VT a může ho tlumočit bez sémantických chyb a nedostatků v CT.

Demlová ve svém článku „*Tohle řemeslo není pro každého*“¹⁹ tvrdí, že překladateli nestačí umět cizí jazyk, překladatel musí především mistrně ovládat svoji mateřštinu. Musí v ní umět dobře mluvit, psát a ovládat její pravidla. Nutná je orientace v kultuře a reáliích výchozího jazyka. Důležité jsou také přehled a znalosti v oboru, na který se specializuje. Překladatel by měl držet krok s vývojem a ovládat moderní informační technologie.

1.3 TEXT

V této kapitole se budeme zabývat textem, neboť text je předmětem překladu. Text je tedy komplexní jazykový útvar, obsahově soudržný, smysluplný, koherentní. Lze ho vnímat jako médium jazykového jednání, složené z jedné či více výpovědí. Výpovědi jsou konkrétní realizace vět a to ať mluvené nebo napsané. Pro naše účely budeme termín „text“ užívat ve smyslu jeho psané formy s určitou komunikační funkcí, neboť právě psaný text je zdrojovým textem našeho překladu.

---

¹⁸ BAUMANN, Klaus-Dieter. Die Fachlichkeit von Texten als Übersetzungsproblem. In: FLEISCHMANN, Eberhard, Wladimir KUTZ a Peter A SCHMITT. *Translationsdidaktik: Grundfragen der Übersetzungswissenschaft*. Tübingen: G. Narr, c1997, xii. S. 459.

¹⁹ DEMLOVÁ, Markéta. Tohle řemeslo není pro každého. In: *Jednota tlumočnicků a překladatelů* [online]. 30. 9. 2014, [cit. 17.04.2015]. Dostupné z: http://www.jtponion.org/spip/article.php3?id_article=4474.

Mezi kritéria textovosti patří koheze (spojitost), koherence (soudržnost), intencioálnost (záměrnost, účel textu), akceptabilita (přijatelnost textu pro adresáta), informativnost (poučnost), situativnost (vázanost textu) a intertextualita.²⁰ W. U. Dressler²¹ (1981) uvádí, že pokud text nenaplnuje byť jen jedno kritérium, nemůže být chápán jako komunikativní. Jde pak o netext.

W. Heinemann a D. Viehweger²² (1991) charakterizují tvorbu textu jako jazykovou činnost, která slouží sociálním účelům; je vědomá, tvůrčí; je vždy interakční činnost vztažená k partneru komunikace. Autor textu si při jeho tvorbě plánuje nejen výsledek, ale i cesty, jimiž ho v konkrétní situaci dosáhne. Autor využívá své jazykové, encyklopedické a metakomunikační znalosti.

Dle funkční typologie existují čtyři základní interakce, k nimž mají texty sloužit: vyjádřit se; navázat či udržet kontakt s partnerem komunikace; vyměnit si s partnerem komunikace informace; přimět partnera komunikace k nějakému činu.²³

K. Reiß²⁴ (1991) dělí texty na tři typy – informativní (slouží k informování, například texty zpravodajské, právnické, odborné), expresivní (například literární texty, fejetony), operativní (například reklamní texty).

---

²⁰ Knittlová uvádí sedmé kritérium textovosti: zasazení do situace ve skutečném čase a na skutečném místě. Zdroj: KNITTLOVÁ, Dagmar. *K teorii i praxi překladau*. 2. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2000. S. 30-31.

²¹ FIŠER, Zbyněk. *Překlad jako kreativní proces: teorie a praxe funkcionalistického překládání*. Vyd. 1. Brno: Host, 2009. Studium (Host). S. 52-53.

²² Tamtéž, s. 59-61.

²³ Tamtéž, s. 200.

²⁴ HRDINOVÁ, Eva Maria, Marie WERBOVÁ a Lukáš MOTYČKA. *Kdopak by se překladau bál?!*. Vyd. 1. Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě, 2011. S. 8.

1.3.1 VÝCHOZÍ A CÍLOVÝ TEXT

Text překladu se od originálního textu odlišuje jazykově. Překlad je CT, který je vytvořen autorem překladu (překladačem) v jazyce cílové kultury. Dalším rysem je jeho písemná fixace. Výchozí i cílový text jsou nositeli významu. Příjemce CT očekává, že informace obsažené v překladu je shodná s informací obsaženou ve VT. Je zde však třeba upozornit na to, že nejde o shodu obou textů, ale o to, aby informace obsažené v translátu byly obsaženy ve výchozím textu. Odlišnost textů nebývá jen jazyková, ale také obsahová. Překladačelé se snaží, aby tato odlišnost (obsahově-sémantická) byla co nejméně zřetelná.²⁵

Informace, které jsou vyjádřeny ve VT, mohou být v cílovém prostředí nahlíženy jinak. VT může například tematizovat entitu, která však v cílové kultuře nemusí existovat, je pro ni neznámá. Překladačel by měl o ní podat v překladu informaci.

V odborných překladech se často setkáváme s komentáři nebo vysvětlivkami, které vysvětlují terminologické rozdíly mezi pojmy výchozího textu a územ odborníků cílové kultury. Někdy nalzáme v odborných překladech věcné vysvětlivky, aktualizace věcných informací, případně opravy chyb VT. V případě, že je VT neúplný nebo jinak defektní, je od překladačele požadováno, aby vytvořil text komunikačně celistvý a bez defektů.²⁶ Věcný defekt v uměleckém díle by měl překladačel korigovat v poznámce pod čarou (verše nelze ověřovat indexy poznámek pod čarou)^{27,28}

---

²⁵ FIŠER, Zbyněk. *Překlad jako kreativní proces: teorie a praxe funkcionalistického překládání*. Vyd. 1. Brno: Host, 2009, 320 s. Studium (Host). S. 41-42

²⁶ Koller dodává, že každá oprava originálního textu již není jen pouhou textovou reprodukcí, nýbrž textovou produkcí. Zdroj: KOLLER, Werner. *Einführung in die Übersetzungswissenschaft*. 7., aktualisierte Aufl. Wiebelsheim: Quelle & Meyer, 2004. S. 195.

²⁷ Žánry uměleckého stylu nepřipouštějí včleňování autorových (nebo překladačelových) vysvětlivek do textu.

²⁸ FIŠER, Zbyněk. *Překlad jako kreativní proces: teorie a praxe funkcionalistického překládání*. Vyd. 1. Brno: Host, 2009. Studium (Host). S. 15-17.

1.3.2 PŘEKLAD, TRANSLÁT

„Překlad je tu proto, že lidé hovoří různými jazyky.“²⁹ Koller³⁰ vidí v překládání nástroj k překonávání jazykových a kulturních bariér. Překládání není činnost, kdy si autor CT vystačí jen s mechanickým převáděním slov a vět se slovníkem v ruce. I když nelze stanovit pro překlad všech textů stejné charakteristiky, jmenuje Fišer³¹ alespoň následující čtyři obecně platné požadavky na překladatelskou činnost.

1. Překladatel musí mít jasný požadavek ze strany zadavatele překladu, aby mohl správně stanovit funkci CT v očekávané komunikační situaci. Překladatel sám rozhoduje o tom, které další mimojazykové informace z VT budou obsaženy v CT, a to dle toho, pro koho je překlad určen, jaký má účel a jakou má funkci v přijímající kultuře.
2. *„Překlad musí být funkčně adekvátní pro předpokládanou cílovou komunikační situaci v cílové kultuře.“*³² Překladatel tedy zachová věcné, estetické a komunikační informace VT, které budou důležité pro naplnění funkce CT. Problém nastává ve chvíli, kdy musí překladatel měnit sémantickou informaci z VT. K tomu může dojít například z důvodu estetického působení textu. Fišer uvádí příklad: *„[...] oživlý narcis v pohádce nemůže jako maskulinum mít roli ženské postavy – dvorní dámy.“*³³ Překladatel může v CT také přidávat nebo ubírat slova, opravovat autora či doplňovat poznámky.
3. Překladatel by měl vědět, čeho má svým překladatelským jednáním dosáhnout. Měl by znát postupy a strategie pro tvorbu translátu, měl by vědět, kdy smí a kdy musí pracovat tvořivě.
4. Překlad by měl splňovat požadavky gramatické správnosti.

---

²⁹STEINER, George. *Po Babelu: oázky jazyka a překladu*. Vyd. 1. Praha: Triáda, 2010. Paprsek (Triáda). S. 62.

³⁰KOLLER, Werner. *Einführung in die Übersetzungswissenschaft*. 7., aktualisierte Aufl. Wiebelsheim: Quelle & Meyer, 2004. S. 26.

³¹FIŠER, Zbyněk. *Překlad jako kreativní proces: teorie a praxe funkcionalistického překládání*. Vyd. 1. Brno: Host, 2009. Studium (Host). S. 20-21.

³²Tamtéž, s. 21.

³³Fišer zde čerpá z překladu díla „Iduščiny květiny“ od Jiřiny Vrtišové.

V prvním bodě píšeme o ucelenosti zakázky, jež je jednou z podmínek pro převzetí zakázky. Další podmínkou je znalost a akceptace termínu odevzdání hotového překladu. Jako poslední podmínku jmenujme znalost a akceptaci velikosti odměny.³⁴

Mnozí badatelé se v popisu překladatelského procesu věnují ekvivalenci. Dle Hrdličky³⁵ (2003) jde o příznak shody mezi VT a CT. Koller³⁶ (1992) chápe ekvivalenty cílového jazyka jako jazykové nebo textové jednotky různého druhu a různých rovin a rozsahu, které stojí vůči prvkům výchozího jazyka v ekvivalenčním vztahu. Man³⁷ tvrdí, že základem každého překladu je funkčně adekvátní ekvivalent, který vyjadřuje obecný smysl; informace originálu; situaci, za níž informace probíhá; funkce, jež originál splňuje. Stejně také Catford³⁸ definuje překlad jako nahrazování textového materiálu ve VT ekvivalentním jazykovým výrazem v CT. I Catford vidí v hledání adekvátních ekvivalentů ústřední problém překládání.

S tímto názorem se může autorka překladu jen ztotožnit. Hledání adekvátního ekvivalentu je opravdu časově náročná práce a ne vždy je autor s tím, co vymyslí spokojen a tak se k danému výrazu pořád vrací, až už není téměř schopný posoudit, který ekvivalent je nejlepší. Obecným předpokladem pro nalezení vhodného ekvivalentu je dle autorčina názoru široká slovní zásoba.

---

³⁴ FIŠER, Zbyněk. *Překlad jako kreativní proces: teorie a praxe funkcionalistického překládání*. Vyd. 1. Brno: Host, 2009. Studium (Host). s. 45-46.

³⁵ HRDLIČKA, Milan. Odborný text a jeho translace. In: GROMOVÁ, Edita. *Antologie teorie odborného překladu: (výběr z prací českých a slovenských autorů)*. Vyd. 1. Ostrava: Repronis, 2003, s. 59. ISBN 80-7329-026-X.

³⁶ FIŠER, Zbyněk. *Překlad jako kreativní proces: teorie a praxe funkcionalistického překládání*. Vyd. 1. Brno: Host, 2009. Studium (Host). s. 173-174.

³⁷ MAN, Oldřich. Otázky ekvivalence v odborném překladu. In: GROMOVÁ, Edita. *Antologie teorie odborného překladu: (výběr z prací českých a slovenských autorů)*. Vyd. 1. Ostrava: Repronis, 2003. S. 47.

³⁸ BILOVESKÝ, Vladimír, ŠRAMKOVÁ, Miroslava. Anglofónne vnímanie prekladu. In: *Myslenie o preklade*. 1. vyd. Editor Libuša Vajdová. Bratislava: Kalligram, 2007. S. 83.

Man³⁹ tvrdí, že základem každého překladu je funkčně adekvátní ekvivalent, který vyjadřuje obecný smysl; informace originálu; situaci, za níž informace probíhá; funkce, jež originál splňuje. Vedle funkční ekvivalence existuje také dynamická ekvivalence, která říká, že CT by neměl být informačně přetížnější než VT.⁴⁰

Při hledání vhodného ekvivalentu mohou nastat dva případy. V prvním případě ekvivalent existuje a v druhém ne. V prvním případě může jít o ekvivalent úplný (r Samstag: sobota), částečný (s Brötchen: houska) nebo existuje více ekvivalentů (fahren: jít/řídít/jet). V druhém případě, kdy ekvivalent neexistuje, můžeme ekvivalent nahradit opisem nebo přejatým slovem (verschlimmbessern: zhoršit ve snaze zlepšit) nebo se nahradí ekvivalent situace, pokud společnost nezná situaci z VT.⁴¹

Hrdinová⁴² řeší otázku, zda překládat volně nebo věrně. Tato otázka nemá jednoznačné řešení dodnes. Volnost a přesnost se doporučují v závislosti na konkrétním textu (textovém druhu) či funkčním stylu, často dochází ke kombinaci obou pojetí. K tomuto tématu také citujeme Nordovou (1989): „[...] *der ZT sollte den AT widerspiegeln, nachbilden, imitieren.*“^{43,44} Avšak Horn-Helfová se s tímto pojetím v souvislosti s odbornými texty neztotožňuje.

---

³⁹ MAN, Oldřich. Otázky ekvivalence v odborném překladu. In: GROMOVÁ, Edita. *Antologie teorie odborného překladu: (výběr z prací českých a slovenských autorů)*. Vyd. 1. Ostrava: Repronis, 2003. S. 47.

⁴⁰ KRIJTOVÁ, Olga a Veronika HAVLÍKOVÁ. *Pozvání k překladatelské praxi: kapitoly o překládání beletrie*. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Apostrof, 2013. S. 35.

⁴¹ KNITTLOVÁ, Dagmar. *K teorii i praxi překladu*. 2. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2000. S. 19-20.

⁴² HRDINOVÁ, Eva Maria, Marie WERBOVÁ a Lukáš MOTYČKA. *Kdopak by se překladu bál?!*. Vyd. 1. Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě, 2011. S. 8.

⁴³ HORN-HELFF, Brigitte. Der fachsprachliche Ausgangstext – ein „heiliges Original“? Anmerkungen zu einem Trugbild. In: FLEISCHMANN, Eberhard, Wladimir KUTZ a Peter A SCHMITT. *Translationsdidaktik: Grundfragen der Übersetzungswissenschaft*. Tübingen: G. Narr, c1997, xii. S. 464.

⁴⁴ ZT – Zieltext, AT - Ausgangstext

Překladatel by se měl snažit o čtivost. Neměl by však měnit charakter textu. Důležitý je respekt vůči konkrétním údajům (jména, čísla), které by měl umět adaptovat pro čtenáře.⁴⁵

Steiner⁴⁶ píše o selhávání překladu. K tomuto jevu dojde, když překlad nijak nekompensuje, když překladatel pochopil nebo si osvojil méně, než co obsahuje originál. Na jednom špatně provedeném překladu dokazuje, jak moc je důležité porozumění VT a nerozcházení se s cítěním překládaného autora. Špatný překladatel komplikovaná místa textu vypouští nebo parafrázuje.

Poslední poznámku této podkapitoly věnujme tomu, jak správně přeložit název překládaného díla. Název knihy je to první, co čtenář uvidí. Překladatel, by se měl proto snažit o to, aby název, který pro knihu vybere, měl schopnost zaujmout čtenáře, vzbudit v něm pozornost, přesvědčit ho k četbě a koupí knihy. Není tedy vždy žádoucí doslovný překlad i v případech, kde je to možné, ale je na místě zvolit vhodný, „táhnoucí“ ekvivalent v cílovém jazyce.

1.4 TVORBA PŘEKladu A JEJÍ FÁZE

Je třeba každý text přečíst, vyhledat neznámá spojení, interpretovat překlad, tedy stanovit strategii a překládat. Když je překlad hotový, následuje revize.⁴⁷

Beaugrand a Dressler⁴⁸ (1991) rozdělují tvorbu textu do pěti fází, které se v praxi střídají, prolínají se. Některé z nich zvládá zkušený překladatel rychleji, než nezkušený.

---

⁴⁵ HRDINOVÁ, Eva Maria, Marie WERBOVÁ a Lukáš MOTYČKA. *Kdopak by se překladu bál?!*. Vyd. 1. Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě, 2011. S. 12.

⁴⁶ STEINER, George. *Po Bábelu: otázky jazyka a překladu*. Vyd. 1. Praha: Triáda, 2010. Paprsek (Triáda). S. 347.

⁴⁷ HRDINOVÁ, Eva Maria, Marie WERBOVÁ a Lukáš MOTYČKA. *Kdopak by se překladu bál?!*. Vyd. 1. Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě, 2011. S. 12.

⁴⁸ FIŠER, Zbyněk. *Překlad jako kreativní proces: teorie a praxe funkcionalistického překládání*. Vyd. 1. Brno: Host, 2009. Studium (Host). S. 191.

1. Plánování, stanovení cíle a volba druhu textu. Účel je nadřazen tvorbě textu.
2. Ideace – vnitřní ztvárnění obsahu.
3. Rozvinutí – nalezené ideje jsou rozšířeny, blíže určeny, vypracovány a vzájemně propojeny.
4. Výraz – v této fázi jsou hledány výrazové prostředky.
5. Gramatická syntéza – při ní vzniká povrchová struktura textu.

*„Translatologický výklad ukazuje, že proces tvorby textu je celý dynamický a vnitřně propojený.“*⁴⁹ Tvorba překladu je spojena s tvůrčí činností. Jde o proces, jehož postupy, operace a procedury jsou průběžně evaluovány podle skoposu dané části textu i funkce textu jako celku. Autor překladu průběžně opravuje neuspokojivá řešení, vrací se o potřebné kroky zpět, ruší předchozí rozhodnutí a nahrazuje je novými návrhy.

1.4.1 POSTUPY PŘEKLADU

Všechny překladatelské metody a postupy směřují k jednomu cíli – k překladu textu. Vinay, Barth a další jmenují například následující překladatelské postupy: „[...] *výpůjčka, kalk, doslovný překlad, slovnědruhov* *transpozice, modulace, explicitace, adaptace.*“⁵⁰ Knittlová⁵¹ doplňuje od Vinay a Darbelnetu ještě transkripci, substituci, modulaci, ekvivalenci.

1. Doslovný překlad a výpůjčka - překládat doslovně lze jen tehdy, když se od sebe kultury VT a CT neliší. Většinou je to možné u těch nejelementárnějších textů (například: Marie ist krank. Marie je nemocná). K výpůjčkám dochází, když je v oblasti jednoho jazyka objeveno něco vědeckého nebo technického, ono „něco“ se pak půjčuje do jiných oblastí (například z francouzštiny byly do češtiny vypůjčeny názvy ovoce „reneta“, také kotleta či kostým). Existuje mnoho slov, která

⁴⁹ Tamtéž, s. 194.

⁵⁰ ŠABRŠULA, Jan. *Teorie a praxe překladu*. Vyd. 1. Ostrava: Ostravská univerzita, 2000. S. 22.

⁵¹ KNITTLOVÁ, Dagmar. *K teorii i praxi překladu*. 2. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2000, S. 25.

jsou společná více jazykům, jsou to internacionalismy (například republika, telefon, auto).

2. Kalk – „[...] je převedení komplexního sémionu nebo konstrukce výchozího jazyka „doslovným“ překladem.“⁵² Například: anglické „honeymoon“ a francouzské „lune de miel“.
3. Transpozice (nepřímý překlad, přenášení sémantických hodnot) je postup, skrze který význam mění gramatickou kategorii. Například ze slovesa ve výchozím textu se stane v CT příslovce.⁵³
4. Adaptace – znamená substituci situace, která je popsána ve VT, jinou, adekvátní situací
5. Transkripce – jde o přepis, který je více či méně adaptovaný úzu cílového jazyka.
6. Substituce – neboli nahrazení jednoho jazykového prostředku jiným.
7. Modulace – jde o změnu hlediska (například angle-joint of the pipe: koleno potrubí).
8. Ekvivalence.⁵⁴

1.5 ODBORNÝ PŘEKLAD

Odborným překladem rozumí Ilek především překlad textů z oblasti přírodovědy, techniky a společenských věd jako je ekonomie, sociologie, psychologie, pedagogika aj. „Hlavním znakem odborného textu je začlenění jeho obsahu do jistého rámce, jímž je vytyčen předmět i způsob výkladu.“⁵⁵ Dalším znakem je, dle Ileka, užití prostředků jazyka uměleckého (prvků jiných znakových systémů). Odborné texty jsou zaměřené na skutečnost a ukazují ke sdělované skutečnosti; jejich prostředky jsou vázané tématem, strukturou a výrazovými možnostmi daného jazyka. Charakteristické je zaměření na obsah

---

⁵² ŠABRŠULA, Jan. *Teorie a praxe překladu*. Vyd. 1. Ostrava: Ostravská univerzita, 2000. S. 28.

⁵³ Tamtéž, s. 28-29.

⁵⁴ KNITTLOVÁ, Dagmar. *K teorii i praxi překladu*. 2. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2000. S. 14.

⁵⁵ ILEK, Bohuslav. Místo teorie odborného překladu v soustavě věd o překladu. In: GROMOVÁ, Edita. *Antologie teorie odborného překladu: (výběr z prací českých a slovenských autorů)*. Vyd. 1. Ostrava: Repronis, 2003. S. 12, 13.

informace. Slovní zásobu tvoří obecné složky, dále vrstva odborných termínů, která je společná řadě oborů a nutná pro vhodné uzpůsobení odborného textu. Poslední vrstvou je specifické názvosloví, které je vlastní danému oboru. V odborném překladu je dovoleno opakovat stejná slova, jsou-li termínem. Je zde zřejmý sklon ke stereotypním strukturám (jako například „der hohe Gehalt“, „fremde Zusätze“). Časté jsou polovětné vazby, vysoké frekvence pasiva, neosobní vyjadřování s „man“. Převažuje dvojčlenná věta. Ze slohových žánrů jmenujme výklad, pojednání, odborný popis.

Za samozřejmé se považuje, že je překladatel odborného textu seznámen s danou tématickou oblastí a ovládá terminologickou soustavu v obou jazycích v potřebném rozsahu. Ilek se staví kriticky ke slovníkům, které nebývají vždy na potřebné profesionální úrovni. Překladatel se tak snaží hledat smysl slov a jejich ekvivalentů v různých encyklopediích, výkladových slovnících a glosářích, putuje tak ke svému cíli oklikou přes cizí dvojjazyčné slovníky. Zvláštní obtíže s sebou přináší nové jevy a jejich pojmenování. Zvláště rychlý vývoj je zaznamenáván v nově vytvářených terminologiích nebo po převratných objevech.⁵⁶

Dle Hrdličky⁵⁷ tvoří překlad termínů základní a zásadní část překladatelovy práce. Termíny vysvětluje jako slova nebo sousloví, která přesně označují předměty nebo jevy v určité odborné oblasti. Upozorňuje na to, že některé jazyky mají územní varianty nebo dublety termínů.

---

⁵⁶ Příviv nových slov s sebou nese i globalizace.

⁵⁷ HRDLIČKA, Milan. Odborný text a jeho translace. In: GROMOVÁ, Edita. *Antologie teorie odborného překladu: (výběr z prací českých a slovenských autorů)*. Vyd. 1. Ostrava: Repronis, 2003. S. 59-62.

V překladu odborného textu není kladen důraz na interpretační fázi. Překladař v přípravné fázi určí přesný význam termínů a pojmů a hledá jejich adekvátní vyjádření v cílovém jazyce. Velkou roli zde tedy hraje lexikologie.⁵⁸

Další charakteristikou odborného překladu je objektivita obsažená v poznámkách. Autorova osobnost se do překladu tedy nijak nepromítá.

1.5.1 ODBORNÝ PŘEKLAD Z NĚMECKÉHO JAZYKA DO ČESKÉHO

Jeden z nejdůležitějších gramaticko-lexikálních projevů tendence němčiny k abstrakci je substantivizace (nominalizace). Zpodstatnění například slovesných infinitivů znesnadňuje překlad do češtiny. Obvyklým řešením bývá opis pomocí vedlejší věty. V některých jednodušších případech může jít o překlad gramaticky zcela identický (například „das große Nichts“ jako „velké nic“). Některá syntagmata je lepší řešit volným tvůrčím překladem. Mezi základní požadavky patří jazyková přirozenost a obsahová ekvivalence.⁵⁹

Častým kamenem úrazu pro překladaře je gramatický rámec substantivní. Tento jev je typický pro vědecký a esejistický styl. I zde je nejobvyklejším způsobem překladu užití vedlejší věty (většinou přívláskové). Další možností může být překlad pomocí postponovaného atributu (například „in einem im ersten Stock gelegenen Zimmer“ jako „v pokoji nacházejícím se v prvním patře“).

Němčina má tendenci směřovat k abstrakci, s tím souvisí její oblíbenost kompozit. Německý esejistický a vědecký styl má v oblibě užívání citátových kompozic (například: „das In-die-Welt-Geworfen-Sein“). K jejich pochopení pomůže především kontext.

---

⁵⁸ ILEK, Bohuslav. Místo teorie odborného překladu v soustavě věd o překladu. In: GROMOVÁ, Edita. *Antologie teorie odborného překladu: (výběr z prací českých a slovenských autorů)*. Vyd. 1. Ostrava: Repronis, 2003. S. 14-17.

⁵⁹ HRDINOVÁ, Eva Maria, Marie WERBOVÁ a Lukáš MOTYČKA. *Kdopak by se překladu bál?!*. Vyd. 1. Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě, 2011. S. 26-27.

Užití modality u sloves je v němčině diferencovanější než v češtině. Podmínkou je porozumění konkrétního užití v textu. Obvyklé je přeložení pomocí gramatických prostředků (například podmíňovací způsob).

Zmiňme další „kámen úrazu“ překladatelů do češtiny: neobsazená místa v českém lexiku. Zde se musí překladatel spolehnout na svoji nápaditost a vtip. Jen velmi zřídka můžeme nalézt slovníkový ekvivalent, který by přenášel veškeré důležité komponenty překládaného slova. Ve většině případů dochází k vypreparování všech významových a aspektuálních komponent slova. Například „zumutbar“.

Také slovní hříčky představují úskalí překladatelské činnosti. Rady, jak s nimi zacházet, apelují na překladatelovu obeznámenost s dějinami jazyka a jeho schopnost orientovat se v kontextu, z něhož pochází překládaný text. Hrdinová poukazuje na znalost záměru VT.

Demonstrativnost, poslední problémový jev, který zde uvádíme, se zdá být spíše stylistickým problémem. Demonstrativa (slova na -d, kompozita se so-, hier-) nemají v němčině pouze pragmatickou funkci, ale také funkci čistě gramatickou (členy, spojovací výrazy). Hrdinová⁶⁰ radí, například Artikelwort většinou nepřekládat (jde o gramatickou funkci), nebo původní demonstrativum v textu překladu eliminovat opisem.

---

⁶⁰ HRDINOVÁ, Eva Maria, Marie WERBOVÁ a Lukáš MOTYČKA. *Kdopak by se překladu bál?!*. Vyd. 1. Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě, 2011. S. 29-41.

2 PŘEKLAD VYBRANÉ KAPITOLY

Dříve byla identita vcelku jednoznačná věc. Představme si šestnáctiletou dívku žijící před pár staletími velmi pravděpodobně v odlehle vesnici v době zemědělské.⁶¹ Tato dívka měla dva aspekty identity: jednu osobní a jednu sociální. *Osobní identitu* utvářely vlastnosti, které jí dělaly jedinečnou, tzn. charakterové znaky. *Sociální identitu* poté utvářeli příbuzní, přátelé, sousedi a všechny ostatní společenské skupiny, do kterých patřila. Tato druhá forma identity byla vytvářena tím, jak dotyčná dívka vystupovala ve svém bezprostředním okolí a jak jí byla vnímána. Dle toho jak se oblékala, jak se vyjadřovala a jak vycházela se svými sousedy a příbuznými, propůjčovala své identitě výraz.

Aspekty její identity však nebyly zcela neměnné. Některé stránky své identity mohla šestnáctiletá dívka měnit dle libosti. U osobní identity třeba pomocí toho, že začala jinak vystupovat ve společnosti nebo tím, že si osvojila nové zvyklosti a záliby. U sociální identity zase pomocí toho, že se spřátelila s novými lidmi, a vybudovala nové společenské vztahy. Přese všechny snahy však neměla svou sociální identitu nikdy úplně pod kontrolou; postavení její rodiny, sousedské klepy a další podobné faktory, které nemohla nijak ovlivnit, se rovněž projevovaly v její sociální identitě. Změna její identity byla možná zejména v dlouhodobé retrospektivě. Její sociální identitu totiž téměř neodvratně ovlivňovaly důležité události v průběhu jejího života, např. svatba, narození dítěte, životní krize či úspěchy. Ostatní obyvatelé vesnice ovšem pokud možno nezapomněli i verzi její předešlé identity.

Dívka by musela opustit hranice svého malého společenství, pokud by chtěla rychle změnit některé součásti své identity, nebo svou identitu dokonce odložit celou. Pokud by se přestěhovala jen do vedlejší vesnice, určitě by se tam ještě

---

⁶¹ Jedná se o dobu před velkou průmyslovou revolucí, v psychologii a sociologii se také používá pojem „doba tradiční“ či „doba předprůmyslová“.

našli lidé, kteří by dívku znali nebo o ní alespoň slyšeli. Mnozí by si jistě pamatovali, jak se předtím chovala, a znali by i příběhy, které by o ní mohli vyprávět. Tehdy se ovšem tyto historicky předávaly jen ústně, takže se daly o jednotlivcích jen stěží sehnat nějaké trvalé a spolehlivé záznamy. Přesto už tehdy kolovaly pověsti a historiky.

Pokud by se dívka chtěla kompletně změnit, musela by se tedy odstěhovat daleko, např. do jiného města, jehož obyvatelé by přišli jen stěží do kontaktu s obyvateli jejího původního bydliště. Když by odešla pryč dostatečně daleko, mohla by od své staré identity úplně opustit. V době zemědělské bylo ještě možné zmizet a spálit za sebou mosty napořád a tím se nadobro odloučit od své rodiny i přátel.

Takováto zásadní změna v sociální sféře se s počátkem průmyslové éry stává výrazně obtížnější. Různé faktory jako nové dopravní prostředky, vyšší životní standardy, konzumní potřeby a urbanizace však značně ulehčily lidem obměnu jednotlivých prvků své identity. Město v 19. století oproti středověké vesnici nabízelo dívce více možností k poupravění své identity. Dívka se mohla např. přestěhovat do jiné části města, začít se lépe oblékat, změnit církevní obec nebo svůj okruh známých, usadit se na krátký čas na jiném místě, vrátit se do své oblíbené oblasti atd.

I tak bylo pro šestnáctileté děvče v průmyslové éře těžší než dřív, mít svou sociální identitu pod kontrolou. Na jednu stranu se mohla prostě schovat v davech velkoměsta, na druhou stranu však přišla běžně do kontaktu s mnohem větším množstvím lidí, ke kterým si vytvářela vazby, než by kdy bylo ve venkovském prostředí možné. V důsledku toho jí znal výrazně vyšší počet lidí, který její identitu formoval i sledoval, zatímco se věnovala každodenním činnostem. Vznik moderních nakladatelství (např. novin), rozvoj nových zaznamenávacích metod (např. fotografií) a zřízení moderní správy

(např. úřadů, které si vedly seznamy obyvatel nebo vyžadovaly úřední formuláře pro průjezd různými oblastmi) zvyšovaly stupeň neměnnosti její identity. Výsledkem tohoto vývoje byla dívka při vytváření zcela nové identity v mnohem horší pozici než v době zemědělské. Už jenom fotografie, na níž by byla zachycena třeba v uniformě servírky v hotelové restauraci, by mohla zanechat trvalé stopy na její identitě. Když se musela přestěhovat z místa na místo, bylo její stěhování s největší pravděpodobností (nebo dokonce téměř jistě) zaznamenáno a díky poštovníctví a zvýšené mobilitě mohly být důkazy o její nové identitě poslány zpět do místa jejího původního bydliště.

Doba internetu, ve které vyrůstají digital natives⁶², s sebou přináší už další řadu změn, co se stavby a utváření identity týče.

V digitální době se v mnohých aspektech osobní identita šestnáctileté dívky nijak podstatně neliší od svého protějšku z doby minulé. I nadále se odráží v jejím reálném společenském prostředí její charakterové vlastnosti, zájmy a činnosti – alespoň částečně. Pokud se podobá většině mladých lidí ze společnosti propojené internetem, je pro dívku digitální prostředí jednoduše jen rozšířením fyzického světa. Samotná okolnost, že část jejího života probíhá v digitálně zprostředkované formě, nemá žádný velký vliv na její osobní identitu. Může mít sama od sebe větší či menší zájem o digitální aktivity, ale důsledky takového zalíbení jsou spíše nepatrné. Rozdíl by mohl spočívat v tom, jak na internetu projevuje své charakterové vlastnosti, v podstatě ale nebude její osobní identita zásadně jiná, než by byla bývala dřív.

Sociální identita šestnáctileté dívky se nicméně může potenciálně výrazně lišit od té z doby zemědělské či průmyslové. V digitální době se dá její sociální identita popsat třeba prostřednictvím osob, se kterými komunikuje, což je

---

⁶² Doslova přeložené by znamenalo „digitální domorodci“, jde o generace dětí, jejichž dospívání už bylo výrazně ovlivněno po užíváním moderních technologií, především internetu. Autoři označují za digital natives všeobecně ty, kteří se narodili po roce 1980.

viditelné i pro nezasvěcené osoby díky propojením na sociálních sítích jako je MySpace, Facebook, Bebo nebo studiVZ, případně díky odkazům na blogy ostatních, které umístí uje na svém vlastním blogu. Jednání jejich přátel a jejich proměnlivý společenský status může naopak ovlivnit v očích ostatních i její identitu a její postavení. Zatímco má možnost modifikovat rychle a snadno mnoho oblastí své osobní identity, její schopnost mít pod kontrolou to, jak ji vnímají ostatní, tedy svoji sociální identitu, se paradoxně zmenšuje kvůli velikému propojení, které s sebou digitální doba přináší. A ačkoliv může na síti experimentovat s více identitami, může se dnes stát, že bude ve skutečnosti propojena výrazně silněji s identitou jedinou, než by byla dříve.

Samořejmě že internet nemění úplně všechno. Identita se díky internetu neproměnila tak rozhodujícím způsobem. Ani pro nás nejsou veškeré její účinky zcela nové či neznámé. Jistým způsobem se podstata identity v době internetu podobá té z doby zemědělské. Osobní identita zůstává do značné míry taková, jakou kdysi bývala. A dokonce zvýšená dynamičnost při obměně sociální identity v dnešní době internetu v sobě ještě ukrývá určité podobnosti s tím, jak tento proces probíhal v minulosti.

Z pohledu digital natives se identita jedince nedělí na online a offline identitu, ale na osobní a sociální. Protože tyto dvě identity existují najednou a jsou spolu těsně spojené, rozlišují digital natives lépe než kdy dřív mezi online a offline verzí jich samotných. Budují a sdílejí svou identitu současně v reálném světě (šestnáctiletá dívka může být např. Američanka vysokého věku irského původu) a v digitálním světě (kde může dívka experimentovat se svým vlastním obrazem od nejistých až po radikální a kde její celkovou identitu tvoří nejrůznější představy).

Dnes si může šestnáctiletá dívka kdykoliv vytvořit novou identitu a vyměnit své online prostředí za jiné. Za takové, kde ji nikdo nezná - přinejmenším po

nějaký čas. Mohla by si založit profil u jiné online komunity, kde by se mohla představit úplně odlišně, než jak se prezentuje v reálu. Ve virtuálním světě by si také mohla pořídit dvojníka, např. u Gaia či Club Penguin. Nebo v hracím prostředí jako je World of Warcraft, a tak zkusit identitu, která nemá s tou dosavadní ani v nejmenším nic společného. Člověk by se dívkou musel už pořádně zabývat, aby si dal dohromady všechny její identity. Tímto způsobem může dívka svou identitu vždy znovu obměnit, aniž by opustila rodnou vesnici nebo dokonce jen pokoj. A to nemusí měnit svou identitu postupně krok za krokem, ale může jí takřka v jednom dni stvořit a rovnou vyzkoušet.

Jako digital native obměňuje svou osobní a sociální identitu šestnáctileté děvče téměř ustavičně. Aktualizuje stále znovu své rozhodnutí, ať už v reálu nebo online. Pravidelně mění fotku na svých stránkách na Facebooku, Orkutů nebo studiVZ, stejně jako zkouší stále znovu nové oblečení nebo účes. Zveřejňuje své noční rozjímání nebo, v kreativnějších případech, nahrává nové video na youtube. Přidává si (nebo někdy i maže) přátele nebo celé jejich profily. Některé části její digitální identity mají naopak v rukou její přátelé, a sice podle toho, zda pravidelně přidávají na sociální síti příspěvky, které jsou propojeny s jejím jménem.

Vytváření identity digital natives se proto liší s ohledem na možnosti experimentování (např. pomocí blogů nebo youtube) stejně tak, jako se liší druh a způsob projevu oné generace z doby nedigitální. Nové formy, kterými se identita vyjadřuje, působí na rodiče a učitele často mnohem podivněji, než to ve skutečnosti je. Výzkumy ohledně utváření online identity poukazují stále znovu na to, že navzdory popsaným změnám, vyjadřují mladí lidé, ať už jsou či nejsou digital natives, svou identitu tak, jak tomu doposud bylo, tzn. takovým způsobem, že je jejich identita slučitelná s realitou. Celkem vzato otevírá vytváření identity obrovské možnosti pro osobnostní rozvoj. Současně se ale

musí brát vážně i obavy mnohých rodičů a učitelů, kteří poukazují na rizika, které sebou nové formy vytváření a vyjadřování identity přinášejí.

Bylo by příliš zjednodušující říci, že internet představuje pouze prohloubení jednoho z proudů, které se začaly vytvářet v průmyslové době. Navíc je zde ve hře něco zcela nového: využívání nových technických možností digital natives (= ti nejschopnější mezi mladistvými, co používají internet) vede ke změně našeho chápání identity. Změny u sociální identity jsou přitom výrazně větší než ty ve vztahu k identitě osobní.

Šestnáctiletá slečna má k menším úpravám své osobnosti k dispozici nesčetnou řadu možností. Různé složky své online identity může upravit v průběhu dne během mrknutí oka. Nenachází nic zvláštního na tom, že fotka či její aktualizování tvoří součást jejího profilu na sociální síti nebo na jejím blogu. Výjimečněji, ale o to s větším významem, se stane, že aktualizuje také svého avatara, což je vyobrazení jejího obličeje nebo dokonce celého těla, na nákupních platformách jako je MyVirtualModel. Na takové platformě může doplnit svého avatara o různé šperky i oblečení a tím ukázat celému světu, jak se obléká, co za oblečení se jí líbí nebo co by nosila, kdyby si to mohla dovolit. Toto virtuální vyobrazení si pak s sebou může vzít na svou cestu internetem, aby ho zveřejnila na svém blogu či profilu na sociální síti.

Stejně jako to mladiství vždy dělali, experimentují digital natives s různými podobami svých identit - jak online, tak offline. Dlouhodobým předmětem ve vědeckých publikacích na téma identita je multiplicita⁶³. V některých sociologických teoriích je zastoupen názor, že mladiství mají více než jen jedno já. Jiní se oproti tomu domnívají, že se tyto vícečetné formy sebepojetí setkávají ve více či méně jednotné konstrukci jedince samotného. Společný prvek různých protichůdných teorií spočívá v tom, že lidé často disponují více

---

⁶³ Mnohonásobnost, mnohočetnost.

formami sebepojetí – jak různými charakteristikami, tak také osobní a sociální identitou -, které dohromady vytváří jejich celkovou identitu. Při zkoumání a dotazování digital natives se většina přiznala k vícečetným sebepojetím. Nejednotnost panuje hlavně v tom, že mnozí jsou takového názoru, že je v pořádku disponovat jednou či více identitami ve vzájemně se prolínajícím online a offline světě, zatímco ostatní tvrdí, že by se měla používat jen jediná identita, která se projevuje v obou prostředích.

Jeden z paradoxů doby internetu spočívá v tom, že jsou digital natives v realitě propojeni se svou identitou tak úzce jako ještě nikdy, ačkoliv se jim s pomocí techniky otvírá téměř neomezená paleta možností, aby si na nespočetných virtuálních platformách stvořili identitu úplně novou. Od počátku průmyslové éry rychle vzrostl potenciál diverzních společností sledovat a registrovat veškeré pohyby uživatelů na internetu. Stále roste rozsah všech informací, které o sobě jedinec prozrazuje a do nichž se lze postupně z různých míst vžívat. Je tedy stále méně pravděpodobné, že by se v současnosti mohla šestnáctiletá dívka přestěhovat bez toho, aby se lidé nedozvěděli něco o její(ch) předchozí(ch) identitě (identitách), pokud by se o to zajímali.

Mladí lidé – ale také mnoho dalších – dnes používají internet k výměně mnohem osobnějších informací, než tomu bylo dříve. Tento trend přispívá ke strachu mnoha rodičů a učitelů, obzvláště pak když dospělí tráví online výrazně méně času než jejich děti nebo žáci. (Jen abychom to zmínili jednou důrazně a jasně: mladí lidé se takto rozhodně nechovají jako jediní. Dospělí o sobě často prozrazují mnohem víc než jejich děti, obzvláště když jde o hledání partnera s pomocí internetu.)

Velkou část toho, co tvoří identitu digital natives, jsou informace, které o sobě oni sami cíleně vyšlou. To obsahuje vše, co zveřejní na své stránce na MySpace nebo na Facebookovém profilu, dále jejich blogové příspěvky na Xangu či

LiveJournal a také jejich nahrané fotky na Photobucketu. Obzvláště troufalí digital natives vyjadřují svou identitu také pomocí virtuálního modelu. Ten si vytvoří a následně oblečou na stránce MyVirtualModel, poté ho nahrají jako nadstandardní prvek na svůj blog. Z toho sestavují videonahrávky jich samotných na YouTube nebo vytváří různé avatary v Clubu Penguin (pro mladší), ve World of Warcraft, Second Life (pro ty starší, náročnější) nebo v jiných online herních světech. K jejich identitě patří také vztahy, které si vytvořili s ostatními lidmi, a přátelé, které si nárokují ve svém online světě. Takové vztahy mohou být navázány při hledání uživatelů s podobnými zájmy, ale stejně tak i udržovány s přáteli z reálného světa. Pestrost možností, tzn. nabídek pro digital natives, jak mohou svou identitu vyjádřit a optimalizovat, je vskutku působivá.

V centru vyvíjející se identity digital native stojí právě ty online příspěvky, které digital native vykonává úmyslně, a sice formou zveřejněných osobních informací. Šestnáctiletá dívka může (až do určitého stupně) tuto identitu pečlivě vytvořit a v průběhu času taky modifikovat podle toho, jak si přeje být vnímána. Díky této řadě možností jsou digital natives připraveni spíše než jejich rodiče, vyměňovat si tímto způsobem osobní informace na veřejných stránkách s ostatními, jak s přáteli, tak s lidmi, kteří jsou pro ně neznámí.

Pro digitální imigranty⁶⁴ představuje přesně toto největší hádanku: co vede digital natives k tomu, aby o sobě prozrazovali tolik informací v online světě? *Proč sdílejí digital natives na internetu tak moc o sobě samých?*

Na tuto (klamně přímočarou) otázku neexistuje jednoduchá odpověď. Existují dokonce i informace, které se k této otázce vztahují z různých vědeckých odvětví: z psychologie, sociologie, z evoluční biologie a ekonomie. Různé

---

⁶⁴ Opak digital natives, tedy digitálních domorodců. Lidé, co velmi málo rozumí moderním technologiím.

množství vědců z nejrůznějších vědních disciplín se pokoušelo porozumět tomu, proč o sobě digital natives uvádějí na internetu obrovské množství všemožných informací - od čísla na telefon až po fotky z dovolené.

Psychologové vyvinuli model, který nazývají „disclosure decision model“. Slouží k tomu, aby vysvětlil, proč asi udělá šestnáctiletá dívka takové rozhodnutí (decision), jako je s ostatními sdílet tolik informací veřejně (disclose).

Základ takového modelu tvoří přijetí faktu, že lidé se sami vědomě rozhodují, o čem, koho a jak budou informovat, a sice na základě jejich vlastního odhadu, jestli se jim vyplatí podstoupit riziko a zveřejnit osobní informace výměnou za získání možných užitečných informací. Dle tohoto modelu by zveřejnění osobních informací (např. když šestnáctiletá dívka informuje na internetu o svých koníčcích nebo o jejím bydlišti a hudebních zálibách) mělo sloužit k dosažení jistých cílů. K těmto cílům a záměrům mohou patřit mimo jiné snahy pevnějšího postavení ve společnosti, pocit blízkosti nebo zmírnění žalu. Může přitom jít ale i o spíše střízlivější motivaci, totiž o úsporu času a peněz (např. když je nějaká kniha objednána online a zaplácena kreditní kartou), nebo také o zábavu či nezištnost.

Podle tohoto „disclosure decision models“ se zvažuje, jestli je zveřejňování informací pro dotyčnou osobu (branou jako racionálně jednající) skutečně dobrá strategie k tomu, aby dosáhla svých cílů, a jestli očekávaný užitek převažuje rizika. Lidé ale bohužel nejsou výhradně racionálně založení, především mladiství ne. Je tedy skutečně možné, že mladiství z přesvědčení podceňují rizika zveřejňování informací. Neexistují žádná data, která by dokazovala, že mladí lidé, ať už digital natives nebo ne, o sobě zveřejňují více informací než jiní lidé, kteří na internetu tráví hodně času, přesto rizika, která podstupují, není možné přehlížet.

Kvůli zveřejňování většího množství informací které se týkají její osobní a sociální identity, vzniká pro šestnáctiletou dívku reálné nebezpečí, že tyto informace budou přístupné pro ostatní i za hodně dlouhou dobu v souvislostech, na které v danou chvíli ani nepomyslí. Čím více detailů o sobě na internetu uvede např. ve finanční oblasti, o to větší podstupuje riziko ukradení identity, jednoho z nejčastějších trestných činů na světě. Než zveřejníte informace o své identitě, stojíte před téměř neřešitelnou úlohou zvážit náklady a využití takového rozhodnutí.

Teorie, které jsou opodstatněny výhodami, které využívání internetu přináší, mají také své hranice, když dojde na vysvětlení, proč se digital natives a ostatně i starší lidé rozhodli, uveřejnit své osobní informace. Takové teorie mohou snad pomoci objasnit, proč lidé riskují např. jen při nákupu knihy tak, že zveřejní čísla své kreditní karty. Ale neříkají už nic o tom, proč o sobě digital natives tolik prozradí v chatových místnostech a na internetových fórech – tedy na stránkách, které si nárokují velkou část jejich času a které představují nejdůležitější základ při tvorbě jejich identity. Zde uveřejňování informací nenabízí žádné „výhody“. Místo toho vzniká značné riziko zneužití těchto dat v budoucnu třetí osobou.

V takovýchto společenských situacích se může nalézt odpověď v zákonu reciprocity (vzájemnosti), který se nyní více zkoumá především v sociologii a neurologii. Pro mnoho lidí probíhá důležitá část společenského života již online, virtuální svět tedy doplňuje a rozšiřuje jejich reálné společenské prostředí. Existuje celá řada pravidel, které řídí komplikované rituály na internetu, jak pro vzájemnou výměnu informací, tak i pro poskytnutí přístupu k informacím o přátelích a známých. Šestnáctileté děvče se může cítit povinováno podat o sobě nějaké informace takřka jako protislužbu poté, co jí někdo sdělí informace o sobě. Tento mechanismu se dá nejlépe pozorovat na

stránkách sociálních sítí. Průběh toho, kdy se někdo s někým „skamarádí“, bývá často doprovázen tím, že nový přítel má rázem zesílený přístup k osobním informacím toho druhého.

Mladí lidé vystavují napospas své osobní informace, aby vzbudili důvěru v ostatních a tím si rozšířili svůj offline život. Když bude šestnáctileté děvče emailem pozváno, aby si přidalo svou kamarádku na Facebooku nebo na studiVZ, pravděpodobně uvidí, kolik mají společných přátel. Pokud narazí na větší společný okruh přátel, bude s žádostí o přátelství spíše souhlasit. Když se mladistvá na internetu s někým spřátelí, zaručuje se za tuto osobu tím, že se na jejím profilu zobrazí odkaz na daného nového přítele. Tento vzájemný rituál vede na internetu z principu ke kooperativnímu jednání. Protože jsou od nynějška přítelkyně spojeny i veřejně a jejich přátelství je k vidění na sociálních sítích (takže jejich sociální identita je vzájemně propojena), obě jako digital natives vědí, že pokud se budou špatně chovat, je ve hře jejich postavení i jejich přátelé. Zveřejňování určitých druhů informací, jako je např. veřejná vyjadřování přátelství, je technika, kdy řídíme dojem, jaký o sobě děláme, a také způsob jak se předvádíme. Organizační struktura sociálních sítí spočívá v těchto vynucených metodách, které nás tlačí k tomu si vytvářet síť identit i síť důvěrnou.

3 GLOSÁŘ

pojem: s Agrarzeitalter

→ **překlad použitý v textu:** doba zemědělská

→ **další možnost překladu:** doba tradiční

→ **další možnost překladu:** doba před velkou průmyslovou revolucí

pojem: die soziale Identität

→ **překlad použitý v textu:** sociální identita

→ **další možnost překladu:** společenská identita (v sociologii však naprosto převládá pojem „sociální identita“, proto jsem se rozhodla pro výše zmíněný pojem)

pojem: die Selbstdarstellung

→ **překlad použitý v textu:** sebepojetí

→ **další možnost překladu:** představy o sobě samém

→ **další možnost překladu:** sebe prezentace

pojem: im Hinterkopf behalten

→ **překlad použitý v textu:** nezapomenout

→ **další možnost překladu:** uchovat v paměti

pojem: die Runde machen

→ **překlad použitý v textu:** kolovat

→ **další možnost překladu:** cirkulovat

→ **další možnost překladu:** předávat si

pojem: das Aufzeichnungsverfahren

→ **překlad použitý v textu:** zaznamenávací metody

→ **další možnost překladu:** metoda zaznamenávání

→ **další možnost překladu:** zaznamenávací technika

pojem: Extra

→ **překlad použitý v textu:** nadstandardní prvek

→ **další možnost překladu:** samostatně

→ **další možnosti překladu:** zvlášť

pojem: im Gang sein

→ **překlad použitý v textu:** být ve hře

→ **další možnost překladu:** být zapojen

→ **další možnost překladu:** být činný

pojem: schwerwiegende Veränderungen

→ **překlad použitý v textu:** zásadní změna

→ **další možnost překladu:** výrazná změna

→ **další možnost překladu:** rozhodující změna

pojem: der Beständigkeitsgrad ihrer Identität

→ **překlad použitý v textu:** stupeň neměnnosti její identity

→ **další možnost překladu:** stupeň odolnosti její identity

pojem: weitgehend

→ **překlad použitý v textu:** do značné míry

→ **další možnost překladu:** značně

→ **další možnost překladu:** rozsáhle

pojem: kleinere Modifizierung ihrer Identität

→ **překlad použitý v textu:** menší úpravy své osobnosti

→ **další možnost překladu:** menší obměny své osobnosti

→ **další možnost překladu:** menší modifikace své osobnosti

pojem: neu erfinden

→ **překlad použitý v textu:** obměnit

→ **další možnost překladu:** znovuobjevit

4 MAKROANALÝZA TEXTU

4.1 AUTOŘI⁶⁵

Za knihou „Generation Internet: Die Digital Natives: Wie sie leben - Was sie denken - Wie sie arbeiten“ stojí dva autoři, John Palfrey a Urs Gasser. Oba autoři vystudovali práva. John Palfrey absolvoval Harvardskou univerzitu a Univerzitu v Cambridgi a z dvojice autorů je jistě tím proslulejším. Intenzivně se zabývá problematikou dětské bezpečnosti. Urs Gasser je docentem na univerzitě ve St. Gallenu, Švýcarsku, kde také dnes žije. Vydal a publikoval 6 knih a napsal přes 60 článků.

Jejich spolupráce započala díky vzájemnému působení v Berkmanově centru pro internet a společnost, kde má John Palfrey vedoucí funkci. Palfrey spolu s Ursem zde začali zkoumat tzv. „digital natives“, tedy generaci narozenou po roce 1980, která je/byla při svém dospívání výrazně ovlivněna internetem. Pro napsání této knihy podnikli autoři množství rozhovorů s mladými lidmi z celého světa a poznatky z těchto rozhovorů konzultovali s učiteli či psychology, aby je mohli správně interpretovat ve své knize.

---

⁶⁵ Podkapitola byla zpracována dle následujících zdrojů:

Netzpiloten.de: Book-Review: “Generation Internet”. GERDESMEIER, Simone. [online]. 2008. vyd. [cit. 2015-04-13]. Dostupné z: <http://www.netzpiloten.de/book-review-generation-internet/>.

Born digital: Understanding the first generation of digital natives. BASIC BOOKS. *About the authors* [online]. [cit. 2015-04-13]. Dostupné z: <http://www.borndigitalbook.com/authors.php>.

John Palfrey. CREATIVE COMMONS ATTRIBUTION 3.0 UNPORTED. *Berkman center for internet & society: At Harvard University* [online]. 2013 [cit. 2015-04-13]. Dostupné z: <http://cyber.law.harvard.edu/people/jpalfrey>.

4.2 VYBRANÝ TEXT

4.2.1 OBSAH

Text, který byl pro tento překlad vybrán, je celá první kapitola s názvem „Identitäten“ (česky „Identity“) již výše zmiňované knihy. Jak už název vypovídá, ústředním tématem této kapitoly jsou identity, konkrétně identita sociální a identita osobní. Těmito dvěma identitami by měl podle této knihy disponovat každý z nás a dohromady by měly utvářet naši identitu jako celek. Autoři rozebírají, jak lehké či těžké bylo v průběhu časů tyto identity obměňovat a jestli používání internetu a uveřejňování našich osobních údajů na sociální sítích tuto obměnu ulehčuje či naopak ztěžuje.

Dalším velkým tématem této kapitoly je samotné uveřejňování našich osobních dat online. Autoři se snaží najít a vysvětlit motivace, které mladé lidi vedou k tomu, aby o sobě dobrovolně uvedli množství citlivých informací online. Vše uvádějí pro lepší představu na příkladu vymyšlené šestnáctileté dívky, kterou zasazují do různých historických pozadí od 16. století až po současnost.

4.2.2 ČLENĚNÍ TEXTU

Samotná kniha z roku 2008 je rozdělena do 13 ucelených kapitol. Každá kapitola rozebírá jistý fenomén a nijak výrazně na ostatní nenavazuje. První kapitola je pak členěna logicky do odstavců. Autoři nevyužívají členění do podkapitol. V záhlaví se nachází v levé části číslo stránky a v pravé části název a číslo kapitoly, což napomáhá ke snadnější orientaci. Kapitola není doplněna o ilustrace ani žádné jiné speciální prvky, jen velmi zřídka je pro zvýraznění pojmu použita kurzíva. Celkově je kniha srozumitelně a přehledně členěna snad až na výjimku toho, že autoři nevyužívají poznámky pod čarou. Odkazy na jiné zdroje nebo literaturu najdeme místo toho až na konci knihy.

4.2.3 STYL TEXTU

Autoři píší text v odborném stylu, konkrétně v odborně-popularizačním.⁶⁶ Text tedy přináší odborné poučení formou srozumitelnou i pro laiky. Zde ale hodně záleží na stáří čtenáře. Téma, které je v knize rozebíráno, se totiž vztahuje hlavně na generace narozené po roce 1980. Mladším čtenářům by tedy četba textu neměla dělat problémy. U starších čtenářů je nutné počítat s faktem, že budou mít s některými výrazy potíže a budou si je muset dohledávat.

V textu převládají složitá souvětí složená obvykle ze dvou až tří vět. Hlavní věta je ve VT často přerušena vedlejší větou vztaznou, např. *„So konnte schon ein Foto, das sie vielleicht in Kellnerinnenuniform in einem Hotelrestaurant zeigte, in ihrer Identität dauerhafte Spuren hinterlassen.“*. Taková věta si může v překladu ještě zachovat svou formu, tedy zůstat jako jedna složená věta, viz překlad uvedené věty: *„Už jenom fotografie, na níž by byla zachycena třeba v uniformě servírky v hotelové restauraci, mohla zanechat trvalé stopy na její identitě.“*. Ve VT však převažují dlouhá, složitá souvětí, u kterých je autorka překladu nucena ke stylistickým změnám – obvykle k rozdělení souvětí složeného z několika vět vedlejších do více samostatných vět, např. u věty *„Die 16-Jährige konnte ihre persönliche Identität in vielerlei Hinsicht nach Belieben verändern – indem sie anders auftrat oder neue Gewohnheiten und Interessen entwickelte.“* zvolila autorka překlad tímto způsobem: *„Některé stránky své identity mohla šestnáctiletá dívka měnit dle libosti. U osobní identity třeba pomocí toho, že začala jinak vystupovat ve společnosti nebo tím, že si osvojila nové zvyklosti a záliby.“*

---

⁶⁶ Český-jazyk.cz. Slovníček pojmů z literatury a mluvnice. Funkční styly. [online]. [citováno 13. 4. 2015]. Dostupné z: www.cesky-jazyk.cz/slovnicek-pojmu/funkcni-styly/.

Komplikované větné konstrukce ztěžují překladateli práci. Sám musí vynaložit velké úsilí, aby větě porozuměl a pak dbát ještě na to, aby danou myšlenku správně převedl do cílového jazyka.

Všeobecně můžeme říct, že esteticko-umělecké problémy se při překladu nevyskytovaly, jelikož se jedná o odborný text. Překladatel se tudíž nemusel zabývat např. zohledněním specifické mluvy postav, délkou a výškou vokálů. Jelikož se však VT nachází na pomezí mezi odborným textem a esejí, musela se autorka překladu snažit o přenos kulturně-historického pozadí i o navození podobné atmosféry jako ve VT.

5 KOMENTÁŘ K PŘEKLADU

5.1 PŘEKLADATELSKÉ PROBLÉMY

Jako první a největší překladatelský problém autorka hodnotí pojem „digital natives“, který se nachází už v samotném názvu knihy. Zde bylo nutné rozhodnout, jestli se v českém překladu ponechá tento anglický výraz nebo bude nahrazen českým ekvivalentem. Vzhledem k tomu, že už v německém překladu, ze kterého autorka vycházela, byl tento pojem zachován v originálním znění, jevila se jako nejlepší možnost zachovat toto anglické slovní spojení i v českém překladu. Je samozřejmě doplněno o vysvětlení tohoto pojmu v češtině formou poznámky pod čarou. Tímto byla zachována autenticita textu. Již v německém překladu se operuje s faktem, že případný čtenář má alespoň základní znalosti anglického jazyka a je tedy schopen rozlišit mezi jednotným číslem „digital native“ a množným s příponou „-s“, tedy „digital natives“. Tento předpoklad je uplatněn i v českém překladu.

Jako další problém jmenujme překlad ustálených slovních spojení a idiomů, které se ve VT vyskytovaly. Např. idiom „*im Handumdrehen*“ se dal přeložit ještě relativně lehce jako „*během mrknutí oka*“. Podobně se dalo převést i spojení „*im Hinterkopf behalten*“ do českého jazyka jako „*nezapomenout*“ nebo „*im Gang sein*“ jako „*být ve hře*“. Komplikovanější to již bylo v případě slovního spojení „*von der Hand weisen*“, které bylo zapojeno ve vedlejší větě s nominální konstrukcí s „zu“. Znění celé věty je následující: „*Es gibt keine Daten, die belegen, dass junge Leute, egal ob Digital Natives oder nicht, mehr Informationen offenbaren als andere Menschen, die viel Zeit im Internet verbringen, doch die Risiken, die sie eingehen, sind jedenfalls nicht von der Hand zu weisen.*“ Její překlad je navržen tímto způsobem: „*Neexistují žádná data, která by dokazovala, že mladí lidé, ať už digital natives nebo ne, o sobě zveřejňují více informací než jiní lidé, kteří na internetu tráví hodně času, přesto rizika, která podstupují, není možné přehlížet.*“ Ačkoliv tedy samotné spojení „*von der Hand*

weisen“ znamená „odmítnout“, bylo nutné jeho význam v tomto případě posunout.

V textu se nacházelo také velké množství složenin, jejich překlad však nepředstavoval žádné větší problémy. Pro představu si jich uvedeme alespoň pár:

- das Charaktermerkmal (charakterový znak): substantivum (r Charakter) + substantivum (s Merkmal), bez spojovacího vokálu
- das Nachbardorf (vedlejší vesnice): substantivum (r Nachbar) + substantivum (s Dorf), bez spojovacího vokálu
- das Stadtmädchen (dívka žijící ve městě): substantivum (e Stadt) + substantivum (s Mädchen), bez spojovacího vokálu
- das Aufzeichnungsverfahren (zaznamenávací metoda): substantivum (e Aufzeichnung) + spojovací vokál „s“ + substantivum (s Verfahren)
- die Tageszeitung (noviny): substantivum (r Tag) + spojovací vokál „es“ + substantivum (e Zeitung)

ZÁVĚR

Cílem předložené bakalářské práce bylo předložit český návrh překladu vybrané kapitoly z německého díla psaného v odborném stylu a tento postup okomentovat.

První kapitola je čistě teoretická. Zaměřuje se na teorii překladu, kdy nám představuje základní dva směry, a sice obecnou teorii překladu a funkcionalistickou teorii překladu. V této kapitole je dále možno nalézt informace o osobnosti ideálního překladatele a jeho kompetencích, kterými by měl disponovat. V neposlední řadě zde autorka zkoumá vztah mezi VT a CT a nejčastější úskalí při překládání německého odborného textu do češtiny. Autorka se teorii pokusila oživit i svými názory a zkušenostmi na dané téma.

V druhé kapitole je již předložený samotný překlad první kapitoly z knihy „Die Digital Natives: Wie sie leben - Was sie denken - Wie sie arbeiten“. Na to navazuje glosář s vybranými slovy či slovními spojeními, která se ve VT nacházela a která autorka shledala jako zajímavé.

Další kapitola je zaměřena na makroanalýzu textu. Zde se tedy čtenář může dozvědět základní informace o autorech knihy i o knize samotné. Je zde tedy uvedeno pár slov o obsahu, členění i stylu textu vybrané knihy.

Poslední kapitole předložené bakalářské práce se zabývá problémy, které se při překladu vyskytly. Autorka uvádí za největší překladatelský problém samotný název knihy, tedy „Digital Natives“, dále také idiomy a ustálená slovní spojení. Dle této kapitoly by se mohlo zdát, že autorka při překladu narazila jen na malé množství problémů, což ovšem nekoresponduje se skutečností. Celý proces překladu byl velice obtížný. Jde o časově náročnou práci, u které musí překladatel zkoumat každé slovo a neustále hledat vhodné ekvivalenty, a kdy

ani velké množství slovníků není dostatečné. Tento popsaný proces plný shánění českých i německých materiálů k danému tématu však nemohl být označen jako překladatelský problém, neboť to celé představuje běžnou překladatelskou práci.

Práce na teoretické části autorku obohatila o nové znalosti z oblasti překladatelství. V praktické části si zase rozšířila slovní zásobu a vyzkoušela si, jak náročná překladatelská práce je. Samotné téma kapitoly, které autorka překládala, hodnotí jako velmi zajímavé, a proto celou tuto zkušenost hodnotí jako vysoce přínosnou pro svůj další růst.

RESUMÉ

Název této bakalářské práce je „Komentovaný překlad vybraného textu“. Zabývá se tedy jak překladatelskou teorií, tak i praxí.

V první části této práce můžete nalézt základní informace o teorii překladu, tedy o osobnosti překladatele a o úskalích, která při překladu německého odborného textu obvykle nastávají.

Dále navazuje již samotný překlad první kapitoly z knihy „Die Digital Natives: Wie sie leben - Was sie denken - Wie sie arbeiten“ doplněný následně o glosář se slovíčky vybraných právě z této kapitoly.

V předposlední kapitole se čtenář může dozvědět něco o obsahu knihy a také o autorech, kteří tuto knihu sepsali. Dále už jen navazuje kapitola soustředěná na konkrétní problémy, které během překladu nastaly.

RESÜMEE

Der Name dieser Arbeit ist „Die kommentierte Übersetzung des ausgewählten Fachtextes“. Diese Arbeit umfasst sich sowohl mit der Übersetzungstheorie als auch mit der Übersetzungspraxis.

In dem ersten Teil der Arbeit sind die Grundkenntnisse der Übersetzungstheorie zu finden, also Grundkenntnisse über die Persönlichkeit des Übersetzers und über die bei dem Übersetzungsprozess des deutschen Fachtextes oft entstehenden Probleme.

Weiter folgt schon die Übersetzung des ersten Kapitels aus dem Buch „Die Digital Natives: Wie sie leben - Was sie denken - Wie sie arbeiten“. Dieses Kapitel wird mit dem Glossar der Wörter aus dem ersten Kapitel des Buches ergänzt.

In dem vorletzten Kapitel kann der Leser etwas über den Inhalt des Buches und auch über Buchautoren finden. Das letzte Kapitel konzentriert sich nur auf die Übersetzungsprobleme, die während des Prozesses der Übersetzung entstanden sind.

PRAMENY A LITERATURA

TIŠTĚNÉ ZDROJE:

BAMBEERG, Maria. Übersetzen von A nach Z. In: *Zeitschrift für Kulturaustausch*. Stuttgart: Wissenschaftliche Verlagsgesellschaft MBH. 1986.

BAUMANN, Klaus-Dieter. Die Fachlichkeit von Texten als Übersetzungsproblem. In: FLEISCHMANN, Eberhard, Wladimir KUTZ a Peter A SCHMITT. *Translationsdidaktik: Grundfragen der Übersetzungswissenschaft*. Tübingen: G. Narr, c1997, xii, s. 457-461. ISBN 3-8233-4630-X.

BILOVESKÝ, Vladimír, ŠRAMKOVÁ, Miroslava. Anglofónne vnímanie prekladu. In: *Myslenie o preklade*. 1. vyd. Editor Libuša Vajdová. Bratislava: Kalligram, 2007, s. 83-93. ISBN 978-80-8101-006-4.

FIŠER, Zbyněk. *Překlad jako kreativní proces: teorie a praxe funkcionalistického překládání*. Vyd. 1. Brno: Host, 2009, 320 s. Studium (Host). ISBN 978-80-7294-343-2.

GASSER, John Palfrey; Urs. Generation Internet: Die Digital Natives: Wie sie leben - Was sie denken - Wie sie arbeiten. 1. Aufl. München: Hanser, Carl, 2008. ISBN 9783446414846.

HORN-HELF, Brigitte. Der fachsprachliche Ausgangstext – ein „heiliges Original“? Anmerkungen zu einem Trugbild. In: FLEISCHMANN, Eberhard, Wladimir KUTZ a Peter A SCHMITT. *Translationsdidaktik: Grundfragen der Übersetzungswissenschaft*. Tübingen: G. Narr, c1997, xii, s. 464-474. ISBN 3-8233-4630-X.

HRDINOVÁ, Eva Maria, Marie WERBOVÁ a Lukáš MOTYČKA. *Kdopak by se překlada bál?!*. Vyd. 1. Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě, 2011, 73 s. ISBN 978-80-7368-969-8.

HRDLIČKA, Milan. Odborný text a jeho translace. In: GROMOVÁ, Edita. *Antologie teorie odborného překlada: (výběr z prací českých a slovenských autorů)*. Vyd. 1. Ostrava: Repronis, 2003, s. 59-63. ISBN 80-7329-026-X.

- ILEK, Bohuslav. Místo teorie odborného překladu v soustavě věd o překladu. In: GROMOVÁ, Edita. *Antologie teorie odborného překladu: (výběr z prací českých a slovenských autorů)*. Vyd. 1. Ostrava: Repronis, 2003, s. 10-17. ISBN 80-7329-026-X.
- KNITTLOVÁ, Dagmar. *K teorii i praxi překladu*. 2. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2000, 215 s. ISBN 80-244-0143-6.
- KOLLER, Werner. *Einführung in die Übersetzungswissenschaft*. 7., aktualisierte Aufl. Wiebelsheim: Quelle & Meyer, 2004, 343 s. ISBN 3-494-01379-9.
- KRIJTOVÁ, Olga, HAVLÍKOVÁ, Veronika. *Pozvání k překladatelské praxi: kapitoly o překládání beletrie*. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Apostrof, 2013, 154 s. ISBN 978-80-87561-28-7.
- MAN, Oldřich. Otázky ekvivalence v odborném překladu. In: GROMOVÁ, Edita. *Antologie teorie odborného překladu: (výběr z prací českých a slovenských autorů)*. Vyd. 1. Ostrava: Repronis, 2003, s. 47-50. ISBN 80-7329-026-X.
- STEINER, George. *Po Babelu: otázky jazyka a překladu*. Vyd. 1. Praha: Triáda, 2010, 461 s. Paprsek (Triáda). ISBN 978-80-87256-38-1.
- ŠABRŠULA, Jan. *Teorie a praxe překladu*. Vyd. 1. Ostrava: Ostravská univerzita, 2000, 141 s. ISBN 80-7042-567-9.

ELEKTRONICKÉ ZDROJE

- BIBLIOGRAPHISCHES INSTITUT GMBH. Duden online [online]. [cit. 2015-04-29]. Dostupné z: <http://www.duden.de/>
- Born digital: Understanding the first generation of digital natives. BASIC BOOKS. *About the authors* [online]. [cit. 2015-04-13]. Dostupné z: <http://www.borndigitalbook.com/authors.php>.
- Český-jazyk.cz. Slovníček pojmů z literatury a mluvnice. Funkční styly. [online]. [citováno 13. 4. 2015]. Dostupné z: www.cesky-jazyk.cz/slovnicek-pojmu/funkcni-styly/.

DEMLOVÁ, Markéta. Tohle řemeslo není pro každého. In: *Jednota tlumočnicků a překladatelů* [online]. 30. 9. 2014, [cit. 17.04.2015]. Dostupné z: http://www.jtpunion.org/spip/article.php3?id_article=4474.

GASSER, John Palfrey; Urs. *Generation Internet: Die Digital Natives: Wie sie leben - Was sie denken - Wie sie arbeiten* [online]. 1. Aufl. München: Hanser, Carl, 2008 [cit. 2015-04-29]. ISBN 978-344-6414-846.

John Palfrey. CREATIVE COMMONS ATTRIBUTION 3.0 UNPORTED. *Berkman center for internet & society: At Harvard University* [online]. 2013 [cit. 2015-04-13]. Dostupné z: <http://cyber.law.harvard.edu/people/jpalfrey>.

Netzpiloten.de: Book-Review: "Generation Internet". GERDESMEIER, Simone. [online]. 2008. vyd. [cit. 2015-04-13]. Dostupné z: <http://www.netzpiloten.de/book-review-generation-internet/>.

Seznam.cz slovník [online]. 2015. [cit. 2015]. Dostupné z: slovník.seznam.cz

PŘÍLOHY

Příloha 1: Kopie zdrojového textu

HANSER

Leseprobe

John Palfrey, Urs Gasser

Generation Internet

Die Digital Natives: Wie sie leben - Was sie denken - Wie sie arbeiten

Übersetzt von Franka Reinhart, von Violeta Topalova

ISBN: 978-3-446-41484-6

Weitere Informationen oder Bestellungen unter

<http://www.hanser.de/978-3-446-41484-6>

sowie im Buchhandel.

Einst war das mit der Identität eine ziemlich eindeutige Sache. Stellen wir uns einmal eine 16-Jährige vor ein paar Jahrhunderten im Agrarzeitalter vor, die höchstwahrscheinlich in einem abgelegenen Dorf lebte. Dieses Mädchen besaß zwei Arten von Identität: eine persönliche und eine soziale. Ihre *persönliche* Identität ergab sich aus den Eigenschaften, die sie einzigartig machten, d. h. ihren Charaktermerkmalen, den spezifischen Interessen und den bevorzugten Tätigkeiten, denen sie nachging. Auf der anderen Seite trugen Verwandte, Freunde, Nachbarn und alle übrigen Personengruppen, denen sie angehörte, zu ihrer *sozialen* Identität bei. Diese zweite Form der Identität wurde davon bestimmt, wie sie in ihrem unmittelbaren Umfeld auftrat und von diesem wahrgenommen wurde. Durch ihre Kleidung, ihre Art zu sprechen und mit ihren Nachbarn und Verwandten umzugehen, verlieh sie ihrer Identität Ausdruck.

Diese Identitäten waren nicht komplett statisch. Die 16-Jährige konnte ihre persönliche Identität in vielerlei Hinsicht nach Belieben verändern – indem sie anders auftrat oder neue Gewohnheiten und Interessen entwickelte. Und indem sie sich mit anderen Menschen zusammentat, ihre sozialen Beziehungen neu gestaltete und dergleichen, konnte sie auch manche Aspekte ihrer sozialen Identität ändern. Doch trotz aller Bemühungen hatte sie ihre soziale Identität nie ganz unter Kontrolle; der Status ihrer Familie, der Klatsch in der Nachbarschaft und andere von ihr nicht zu beeinflussende Faktoren wirkten sich ebenfalls auf ihre soziale Identität aus. Namentlich auf lange Sicht war eine Veränderung ihrer Identität durchaus möglich. Wichtige Ereignisse im Leben wie beispielsweise Heirat, die Geburt eines Kindes, Lebenskrisen oder -erfolge beeinflussten fast zwangsläufig auch ihre soziale Identität. Allerdings behielten die anderen

Dorfbewohner möglicherweise auch die vorherige Version ihrer Identität im Hinterkopf.

Beabsichtigte dieses Mädchen indessen, Teile seiner sozialen Identität schnell zu ändern – oder sogar völlig abzulegen –, musste es die Grenzen seiner kleinen Gemeinschaft verlassen. Falls es lediglich ins Nachbardorf umzog, waren dort bestimmt immer noch einige Leute, die sie kannten oder über andere von ihr gehört hatten. Sicher würden sich manche daran erinnern, wie sie zuvor aufgetreten war, und wussten Geschichten über sie zu erzählen. Allerdings wurden diese Geschichten damals nur mündlich weitergegeben; zu jener Zeit gab es kaum dauerhafte, verlässliche Aufzeichnungen über Einzelpersonen. Dennoch, Gerüchte und Geschichten machten auch damals die Runde.

Wollte sich das Mädchen umfassend verändern, musste es also weit wegziehen – beispielsweise in eine andere Stadt, deren Einwohner mit den Bewohnern ihres bisherigen Wohnortes kaum in Kontakt standen. Wenn sie nur weit genug fortging, konnte sie ihre alte soziale Identität komplett ablegen. Im Agrarzeitalter war es noch möglich, zu verschwinden und die Brücken zu Freunden und Verwandten für immer abzubrechen.

Solcherart schwerwiegende Veränderungen im sozialen Bereich wurden mit Beginn des industriellen Zeitalters wesentlich schwieriger. Verschiedene Faktoren wie neuartige Verkehrsmittel, höhere Lebensstandards, Konsumbedürfnisse und Verstärkung erleichterten es den Leuten zwar erheblich, einzelne Elemente ihrer Identität zu variieren. In einer Stadt im 19. Jahrhundert standen einem Stadtmädchen dazu mehr Möglichkeiten zur Verfügung als in einem mittelalterlichen Dorf: Sie konnte in ein anderes Stadtviertel umziehen, sich besser kleiden, die Kirchgemeinde oder ihre Bekanntschaft wechseln, sich nur für kurze Zeit an einem Ort niederlassen, in ihre Lieblingsgegend zurückkehren usw., und dabei immer wieder ihre persönliche Identität anpassen.

Doch im industriellen Zeitalter war es für eine 16-Jährige schwieriger als je zuvor, ihre soziale Identität unter Kontrolle zu behalten. Einerseits konnte sie sich nun in einer Großstadt in der Menge verstecken. Doch andererseits kam sie im Alltag auch mit weit mehr Menschen in Kontakt und knüpfte Bezie-

hungen zu ihnen, als es in einer ländlichen Umgebung möglich war. Infolgedessen war sie einer erheblich größeren Zahl von Menschen bekannt, die ihre Identität sowohl formten als auch verfolgten, während sie ihrem Tagwerk nachging. Die Entstehung des modernen Verlagswesens (z. B. Tageszeitungen), die Entwicklung neuer Aufzeichnungsverfahren (z. B. Fotografie) und die Einrichtung moderner Verwaltungen (z. B. Behörden, die Einwohnerverzeichnisse führten oder amtliche Formulare für die Durchreise verlangen) erhöhten den Beständigkeitsgrad ihrer Identität. Als Resultat dieser Entwicklungen war sie weitaus weniger als im Agrarzeitalter in der Lage, ihre Identität komplett neu zu erschaffen. So konnte schon ein Foto, das sie vielleicht in Kellnerinnenuniform in einem Hotelrestaurant zeigte, in ihrer Identität dauerhafte Spuren hinterlassen. Wenn sie von einem Ort zu einem anderen ziehen musste, war ihr Umzug mit höherer Wahrscheinlichkeit (oder sogar ziemlich sicher) aktenkundig und, dank Postwesen und gesteigener Mobilität, konnten Belege für ihre neue Identität zu ihren vorherigen Wohnorten zurücktransportiert oder -gesendet werden.

Das Internetzeitalter, in dem die Digital Natives aufwachsen, bringt nunmehr eine weitere große Veränderung mit sich, was Aufbau und Gestaltung der eigenen Identität betrifft.¹

Die persönliche Identität einer 16-Jährigen im digitalen Zeitalter unterscheidet sich in mancherlei Hinsicht nicht grundlegend von ihrem Pendant in früheren Zeiten. Nach wie vor drückt sie sich durch ihre Charaktereigenschaften, Interessen und Tätigkeiten in ihrem realen Umfeld aus – zumindest teilweise. Falls sie den meisten jungen Leuten in vernetzten Gesellschaften gleicht, ist für sie die digitale Umgebung lediglich eine Erweiterung ihrer physischen Welt. Der Umstand, dass ein Teil ihres Lebens in digital vermittelten Formen stattfindet, hat selbst keinen großen Einfluss auf ihre persönliche Identität. Sie mag von sich aus mehr oder weniger Interesse an digitalen Aktivitäten haben, aber die Auswirkungen solcher Vorlieben sind eher gering. Es mag einen Unterschied darin geben, wie sie ihre Charaktereigenschaften im Internet zum Ausdruck bringt, im Wesentlichen aber wird ihre persönliche Identität wahrscheinlich nicht grundlegend anders sein, als dies in einer früheren Epoche der Fall gewesen wäre.

Indessen kann die heutige soziale Identität eines 16-jährigen Mädchens sich potenziell deutlich von der im Agrar- oder Industriezeitalter unterscheiden. Im digitalen Zeitalter lässt sich ihre soziale Identität möglicherweise durch die Personen beschreiben, mit denen sie auf für Außenstehende jederzeit einsehbare Weise verkehrt – über Verbindungen in Social Networks wie MySpace, Facebook, Bebo oder studiVZ bzw. über Links in ihrem Blog zu den Blogs anderer. Umgekehrt können die Handlungen ihrer Freunde und deren veränderlicher Status ihre Identität und ihren Status für Dritte nachvollziehbar beeinflussen. Während sie nun die Möglichkeit hat, viele Bereiche ihrer persönlichen Identität ganz schnell und unkompliziert zu modifizieren, verringert der Vernetzungseffekt des digitalen Zeitalters – paradoxerweise – ihre Fähigkeit, die Wahrnehmung ihrer Identität durch andere, d. h. ihre soziale Identität, unter Kontrolle zu haben. Und obwohl sie nun im Netz mit mehreren Identitäten experimentieren kann, mag sie heute durchaus stärker an eine Einzelidentität gebunden sein, als es in einem früheren Zeitalter der Fall gewesen wäre.

Natürlich verändert das Internet nicht alles grundlegend. So hat sich der Begriff der Identität durch das Internet nicht entscheidend verändert. Ebenso sind nicht sämtliche seiner Auswirkungen für uns gänzlich neu oder unbekannt. In gewisser Weise ähnelt das Wesen der Identität im Internetzeitalter also dem in unserer agrarischen Vergangenheit. Persönliche Identität bleibt weitgehend das, was sie einst war. Und sogar die erhöhte Dynamik hinsichtlich der sozialen Identität im Internetzeitalter birgt noch immer bestimmte Parallelen zu den Veränderungsprozessen der Vergangenheit.

Aus Sicht eines Digital Native zerfällt seine Identität nicht in eine Online- und eine Offline-Identität oder in eine persönliche und eine soziale Identität. Weil diese Identitätsformen simultan existieren und so eng miteinander verbunden sind, unterscheiden Digital Natives so gut wie nie zwischen der Online- und der Offline-Version ihrer selbst. Sie errichten und kommunizieren ihre Identitäten zeitgleich in der realen Welt (die 16-Jährige könnte beispielsweise eine groß gewachsene

Amerikanerin irischer Abstammung sein) und in der digitalen Welt (wo sie mit ihrer Selbstdarstellung experimentieren kann, von subtil bis radikal, und wo ihre verschiedenen Darstellungen ihre Gesamtidentität bilden).

Heute kann sich eine 16-Jährige jederzeit eine neue Identität schaffen und in eine neue Online-Umgebung wechseln, wo niemand sie kennt, zumindest eine Zeit lang. Sie könnte sich bei einer anderen Online-Community ein Profil anlegen, und sich darin völlig anders darstellen, als sie sich in der Realität präsentiert. Sie könnte sich in einer virtuellen Welt auch einen Avatar zulegen, z. B. bei Gaia, Club Penguin oder in einer Spielumgebung wie World of Warcraft, und damit eine Identität ausprobieren, die in keinerlei Verbindung zu einer ihrer bisherigen Identitäten steht. Man müsste sich schon sehr intensiv mit ihr befassen, um diese unterschiedlichen Identitäten miteinander in Zusammenhang zu bringen. Solcherart könnte sich das Mädchen immer wieder neu erfinden – ohne ihr Heimatdorf oder auch nur ihr Zimmer zu verlassen. Und sie muss diese Identitäten nicht schrittweise verändern, sondern kann diese quasi in einem Tag erschaffen und parallel ausprobieren.

Als Digital Native verändert eine 16-Jährige nahezu ständig Bereiche ihrer persönlichen und sozialen Identität. Sie aktualisiert ihre Erscheinung immer wieder, sei es in der Realität oder online. Sie ändert regelmäßig ihr Foto auf ihrer Seite bei Facebook, Orkut oder studiVZ, genauso wie sie immer wieder neue Klamotten oder Frisuren ausprobiert. Sie veröffentlicht nächtliche Grübeleien in ihrem Blog oder lädt ein neues Video auf YouTube hoch (am kreativsten Ende des Spektrums). Sie ergänzt (oder löscht manchmal) Freunde oder ganze Profile von sich. Einige der digitalen Bestandteile ihrer Identität ändern sich auch unter den Händen anderer, da ihre Freunde regelmäßig Inhalte in digitalen Netzwerken posten, die im Zusammenhang mit ihrem Namen stehen.

Identitätsbildung der Digital Natives unterscheidet sich somit hinsichtlich Experimentiermöglichkeiten sowie der Art und Weise ihres Ausdrucks – z. B. mittels Blogs oder YouTube – von jener der vordigitalen Generation. Die neuen Formen, mit welchen Identität ausgedrückt wird, wirken auf Eltern und

Lehrer oft befremdlicher, als sie es tatsächlich sind. Untersuchungen zur Herausbildung von Online-Identitäten verweisen immer wieder darauf, dass junge Leute, ob sie nun Digital Natives sind oder nicht, ihre persönliche und soziale Identität trotz der beschriebenen Veränderungen online eher so zum Ausdruck bringen, wie sie es bisher getan haben, d. h. auf eine Weise, die mit ihrer Identität in der Realität vereinbar ist.² Insgesamt eröffnen die erweiterten Möglichkeiten der Identitätsbildung großartige Chancen für die Persönlichkeitsentwicklung. Gleichzeitig sind aber auch die Sorgen vieler Eltern und Lehrer ernst zu nehmen, die auf die Risiken hinweisen, die mit den neuen Formen der Identitätsbildung und des -ausdrucks einhergehen.³

Es wäre jedoch zu einfach zu sagen, dass das Internet lediglich eine Verstärkung jener Trends darstellt, die sich im Industriezeitalter herauszubilden begannen. Vielmehr ist hier etwas wirklich Neues im Gange: Die Nutzung der neuen technischen Möglichkeiten durch die Digital Natives (die Fähigsten unter den vernetzten Jugendlichen) führt zu einer Veränderung unseres Identitätsverständnisses. Die Veränderungen hinsichtlich der sozialen Identität sind dabei weitaus größer als in Bezug auf die persönliche Identität.

Einer 16-Jährigen stehen für kleinere Modifizierungen ihrer Identität zahlreiche Möglichkeiten zur Verfügung. Einzelheiten einer Online-Identität kann sie im Laufe des Tages im Handumdrehen anpassen. Für sie ist es nichts Ungewöhnliches, das Foto oder die Fotos auszutauschen, die Bestandteil ihres Profils in einem digitalen Netzwerk oder ihrem Blog sind. Seltener, aber mit größerer Tragweite geschieht es, dass sie ihren Avatar – ein Abbild ihres Gesichts oder auch ihres ganzen Körpers – auf einer Shopping-Plattform wie MyVirtualModel erneuert. Auf einer solchen Plattform kann sie mittels eines Avatars und durch Abbildungen von Kleidungsstücken und Accessoires der ganzen Welt vor Augen führen, wie sie sich kleidet, indem sie ihren Avatar das tragen lässt, was ihr gefällt – oder was sie tragen würde, wenn sie es sich denn leisten könnte. Dieses virtuelle Abbild kann sie dann auf ihrem Weg durch das Internet mitnehmen,

um es in ihren Blog oder ihr Profil in einem Social Network zu stellen und anderen damit zu zeigen.

Ebenso wie Jugendliche es schon immer getan haben, experimentieren Digital Natives sowohl online als auch offline mit verschiedenen Aspekten ihrer Identität. Ein Dauerthema in den wissenschaftlichen Veröffentlichungen zum Thema Identität ist das der Multiplizität. In einigen soziologischen Theorien wird die Ansicht vertreten, dass Jugendliche mehr als nur ein Ich haben, andere wiederum behaupten, dass diese mehrfachen Darstellungsformen in einem mehr oder weniger einheitlichen Selbstkonstrukt zusammenfließen.⁴ Der gemeinsame Nenner der verschiedenen sich gegenüberstehenden Theorien besteht darin, dass die Menschen oftmals über mehrere Selbstdarstellungen verfügen – jeweils verschiedene Ausprägungen sowohl persönlicher als auch sozialer Identitäten –, die zusammen genommen ihre Identität ausmachen. Bei Zielgruppenuntersuchungen und Befragungen bekannten sich die meisten Digital Natives zu mehrfachen Selbstdarstellungen. Uneinigkeit herrscht allerdings dahin gehend, dass manche der Meinung sind, über eine oder mehrere „Identitäten“ in den ineinanderfließenden Online- und Offline-Welten zu verfügen, während andere von sich sagen, nur eine einzige Identität zu besitzen, die in beiden Umgebungen zum Ausdruck kommt.

Eines der Paradoxe des Internetzeitalters besteht jedoch darin, dass es Digital Natives in der Realität so eng wie noch nie an eine einzige Identität bindet, obwohl sich ihnen mittels all dieser Technik eine nahezu unbegrenzte Palette an Möglichkeiten eröffnet, um sich auf unzähligen virtuellen Plattformen neu zu erschaffen. Das Potenzial diverser Organisationen, sämtliche Online-Bewegungen eines Internetnutzers zu verfolgen und zu registrieren, ist seit dem Beginn des industriellen Zeitalters geradezu explodiert. Das Ausmaß, in dem sämtliche Informationen, die eine Person über sich selbst preisgibt, von einem Ort zum anderen nachvollzogen werden können, wächst immer weiter. Es wird also immer unwahrscheinlicher, dass eine 16-Jährige der Gegenwart einfach in eine andere Stadt ziehen kann, ohne dass die Menschen dort etwas über ihre frühere(n) Identität(en) erfahren, wenn sie sich dafür interessieren.

Junge Leute – aber auch viele andere – nutzen das Internet, um mehr persönliche Informationen als je zuvor mit anderen auszutauschen. Dieser Trend trägt sehr zum Entsetzen vieler Eltern und Lehrer bei, insbesondere dann, wenn die Erwachsenen innerhalb dieses Gefüges wesentlich weniger Zeit online verbringen als ihre Kinder oder Schüler. (Nur um es einmal ganz deutlich zu sagen: Junge Leute sind mit diesem Tun jedoch keineswegs allein. Oftmals geben Erwachsene mehr von sich preis als ihre Kinder, besonders wenn es um die Partnersuche im Internet geht.)

Ein großer Teil dessen, was die Identität von Digital Natives ausmacht, sind Informationen, die bewusst von ihnen in die Welt hinausgeschickt werden. Dies umfasst alles, was sie auf ihre MySpace-Seite oder in ihr Facebook-Profil stellen, ihre Blog-Einträge bei Xanga oder LiveJournal oder ihre auf Photobucket geladenen Bilder. Besonders verwegene Digital Natives drücken ihre Identität auch mittels eines virtuellen Modells aus, das sie auf MyVirtualModel erzeugen und einkleiden und als Extra in ihren Blog aufnehmen. Darüber hinaus stellen sie Videoaufnahmen von sich selbst auf YouTube oder kreieren verschiedene Avatars bei Club Penguin (für die Jüngeren), in World of Warcraft, Second Life (für die älteren, anspruchsvolleren unter ihnen) oder anderen Online-Spielwelten. Auch die Beziehungen, die sie mit anderen Leuten eingehen, die Freunde, die sie in ihrem Online-Netzwerk für sich beanspruchen, gehören zur Identität. Solche Beziehungen können durch die Suche nach anderen Usern mit ähnlichen Interessen geknüpft werden, jedoch ebenso mit in der Realität gewonnenen Freunden gepflegt werden. Die Vielfalt der Möglichkeiten, d. h. die Angebote für Digital Natives, ihre Identität zum Ausdruck zu bringen und zu optimieren, ist wirklich beeindruckend.⁵

Diese bewusst geleisteten digitalen Beiträge zur Identität – in Form von für andere zugänglichen persönlichen Informationen – stehen im Mittelpunkt der sich entwickelnden Identität eines Digital Native. Eine 16-Jährige kann – bis zu einem gewissen Grad – diese Identität sorgfältig gestalten und im Laufe der Zeit modifizieren und Veränderungen einbringen, je nachdem, wie sie wahrgenommen werden möchte. Durch

diese vielen Möglichkeiten sind Digital Natives viel eher als ihre Großeltern bereit, persönliche Informationen auf diese Weise in den öffentlichen Bereichen des Internets mit anderen auszutauschen – sowohl mit Freunden als auch mit Menschen, die ihnen unbekannt sind.

Für Digital Immigrants⁶ stellt genau dies eines der größten Rätsel dar: Was bringt Digital Natives dazu, derart viele Informationen über sich selbst in der digitalen Öffentlichkeit preiszugeben?⁷ *Warum* teilen Digital Natives so viel über sich selbst im Internet mit?

Auf diese (irreführend geradlinige) Frage gibt es keine einfache Antwort. Es finden sich jedoch Hinweise, die man aus verschiedenen Wissenschaftszweigen dazu heranziehen kann: aus Psychologie und Soziologie, aus Evolutionsbiologie und Ökonomie. Jede Menge Wissenschaftler der unterschiedlichsten Disziplinen versuchen zu verstehen, warum Digital Natives Unmengen von persönlichen Informationen ins Netz stellen – alles Mögliche von Handynummern bis zu ihren Urlaubsfotos.

Psychologen haben ein Modell entwickelt, das sie „disclosure decision model“ nennen. Es dient ihnen dazu, zu erklären, warum wohl eine 16-Jährige die Entscheidung (decision) treffen mag, gegenüber anderen so viele Informationen zu offenbaren (disclose). Dem Modell liegt die Annahme zugrunde, dass die Menschen bewusst entscheiden, was sie wem und wie zur Kenntnis geben, und zwar auf Grundlage ihrer Einschätzung des möglichen Nutzens gegenüber den möglichen Risiken. Laut diesem Modell soll die Bekanntgabe persönlicher Informationen – z. B. wenn eine 16-Jährige im Internet über ihre Hobbys informiert oder ihren Wohnort und ihre musikalische Vorlieben mitteilt – dem Erlangen bestimmter Ziele dienen. Zu diesen Zielen und Absichten könnten unter anderem soziale Bestätigung, das Gefühl von Nähe oder die Linderung von Kummer gehören. Es kann sich dabei aber auch um eher nüchterne Aspekte handeln, nämlich darum, Geld oder Zeit zu sparen (z. B. wenn ein Buch online bestellt und per Kreditkarte bezahlt wird), oder auch Vergnügen oder Uneigennützigkeit.⁸

Diesen „disclosure decision models“ zufolge wägen die betreffenden Personen – als rational Handelnde – ab, ob die

Preisgabe von Informationen tatsächlich eine gute Strategie ist, um das jeweilige Ziel in einer bestimmten Situation zu erreichen, und ob der erwartete Nutzen gegenüber den Risiken überwiegt.⁹ Doch die Menschen sind leider nicht ausschließlich rational veranlagt, insbesondere Jugendliche nicht: Es ist daher durchaus möglich, dass Jugendliche prinzipiell die Risiken der Informationspreisgabe unterschätzen. Es gibt keine Daten, die belegen, dass junge Leute, egal ob Digital Natives oder nicht, mehr Informationen offenbaren als andere Menschen, die viel Zeit im Internet verbringen, doch die Risiken, die sie eingehen, sind jedenfalls nicht von der Hand zu weisen.

Für eine 16-Jährige besteht durch die Preisgabe großer Mengen an Informationen bezüglich ihrer persönlichen und sozialen Identität die reale Gefahr, dass diese Informationen über einen langen Zeitraum und in Zusammenhängen, an die sie im Moment gar nicht denkt, für andere zugänglich sind. Je mehr Details sie über sich ins Netz stellt, beispielsweise in finanzieller Hinsicht, umso größer wird für sie das Risiko des Identitätsdiebstahls, einer der inzwischen häufigsten Straftaten der Welt.¹⁰ Bevor sie Informationen zu ihrer Identität offenbart, steht sie vor der nahezu unlösbaren Aufgabe, die Kosten und Nutzen dieser Entscheidung abzuwägen.

Die vernunftorientierten Nutzentheorien haben aber auch Grenzen, wenn es um die Erklärung geht, warum Digital Natives – und übrigens auch ältere Leute – sich dazu entschließen, private Informationen preiszugeben. Solche Theorien können vielleicht erklären helfen, warum Menschen es riskieren, Informationen wie Kreditkartennummern zu offenbaren, um ein Buch zu kaufen. Doch sie sagen nichts drüber, warum Digital Natives so viel über sich in Chatrooms und Internetforen mitteilen – also auf den Internetseiten, die einen großen Teil ihrer Zeit in Anspruch nehmen und die wichtigsten Plattformen ihrer Identitätsbildung darstellen. Hier bietet die Preisgabe von Informationen keinen offensichtlichen „Vorteil“. Stattdessen besteht ein beträchtliches Risiko hinsichtlich der zukünftigen Verwendung dieser Daten durch Dritte.

In solchen sozialen Situationen mag sich die Antwort im Gesetz der Gegenseitigkeit (Reziprozität) finden, das vor allem

in den Sozial- und Neurowissenschaften derzeit näher untersucht wird. Für viele Menschen hat das soziale Leben nunmehr eine wichtige Online-Komponente: Die virtuelle Welt ergänzt und erweitert ihre reale soziale Umgebung.¹¹ Es gibt dabei eine ganze Reihe von Normen für den Austausch von Informationen übereinander und die wechselseitige Gewährung von Zugang zu Informationen über Freunde oder Bekannte, die auch die vielschichtigen Internetrituale regeln.¹² Der Gedanke, dass sie quasi zu einer Gegenleistung verpflichtet ist, wenn jemand einer 16-Jährigen Informationen über sich mitteilt, mag sie dazu bringen, ihrerseits Informationen kundzutun. Dieser Mechanismus ist am ehesten auf den Seiten von Social Networks zu beobachten, wo der Vorgang des sich mit jemandem „Anfreundens“ oftmals damit einhergeht, dass man seinem neuen Freund verstärkt Zugang zu privaten Informationen über sich selbst gewährt.¹³

Junge Leute geben im Internet private Informationen preis, um Vertrauen zu anderen aufzubauen und ihr Offline-Leben zu erweitern. Wenn eine 16-Jährige von einer Freundin per E-Mail eingeladen wird, über Facebook oder studiVZ mit ihr in Beziehung zu treten, wird sie wahrscheinlich nachsehen, wie viele gemeinsame Freunde sie haben. Falls sie dann auf einen größeren gemeinsamen Freundeskreis stößt, wird sie sicher eher auf das Ansinnen der Freundin eingehen. Wenn sich eine Jugendliche im Internet mit jemandem anfreundet, verbürgt sie sich für diese Person, indem sie sie mit ihrem Profil verlinkt. Dieses wechselseitige Ritual führt vom Prinzip her zu kooperativem Verhalten im Internet. Weil die Freundinnen nunmehr öffentlich einsehbar in einem Social Network miteinander verknüpft sind – also ihre sozialen Identitäten miteinander verbunden sind –, wissen sie als Digital Natives, dass ihr Ansehen und das ihrer Freunde auf dem Spiel steht, falls sie sich danebennehmen.¹⁴ Das Öffentlichmachen einer bestimmten Art von Information – die öffentliche Kommunikation über Freundschaften – ist eine Technik zur Eindruckssteuerung und Selbstdarstellung.¹⁵ Die Organisationsstruktur von Social Networks beruht auf diesen Methoden zur Herausbildung von Identitäts- und Vertrauensnetzwerken, und erzwingt sie geradezu.¹⁶